

A 37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Társadalomtudományi
Szekció

**Magyarország és Törökország közötti kulturális, politikai és
gazdasági kapcsolatok az ezredfordulót követően**

Jelige: HKM924

Pályamunka lezárásának időpontja: 2024.07.20.

Tartalomjegyzék

Az 1923. évi magyar-török barátsági szerződés szövege	3
Bevezetés	4
Geopolitikai kitekintés	5
Kölcsönös diplomáciai kapcsolatfelvétel.....	8
Kapcsolatok az oktatás terén.....	9
Kulturális kapcsolatok	10
Török emlékhelyek Magyarországon.....	11
Magyar emlékhelyek Törökországban	12
Politikai kapcsolatok.....	13
Gazdasági kapcsolatok.....	16
Interjúk.....	19
Dr. Pintér Attila, isztambuli főkonzul	20
Dr. Sipos Áron, az Isztambuli Liszt Intézet igazgatója.....	22
Dr. Emre Saral, kutató, egyetemi tanár	24
Összegzés.....	27
Kitekintés	30
Könyvészet.....	31

Az 1923. évi magyar-török barátsági szerződés szövege

1. cikk. *A Magyar Királyság és a Török Köztársaság között, úgyszintén a két állam állampolgárai között, zavartalan béke, valamint őszinte és állandó barátság fog fennállni.*
2. cikk. *A Magas Szerződő Felek megállapodnak arra nézve, hogy a két állam közötti diplomáciai viszonyt a nemzetközi jog elveinek megfelelően fognak létesíteni. Megegyeznek abban, hogy mindegyiküknek diplomáciai képviselői a másik államnak a területén, a viszonosság feltétele mellett, az általános nemzetközi közjog általános elveinek megfelelő bánásmódban fognak részesülni.*
3. cikk. *A Magas Szerződő Felek megállapodnak abban, hogy az országaik között a konzuli és kereskedelmi viszonyokat, valamint azokat a feltételeket, amelyek mellett területeiken a másik fél polgárai letelepedhetnek és tartózkodhatnak, egyezmények útján rendezni fogják. Erre nézve fenntartják maguknak, hogy azokat az általános nemzetközi közjog szabályainak megfelelően, a teljes viszonosság alapján fogják megkötni.*
4. cikk. *A jelen Szerződés meg fog erősítettetni és a megerősítő okiratok, mihelyt csak lehetséges, Ankarában ki fognak cseréltetni. A Szerződés a megerősítő okiratok kicserélése utáni tizenötödik nap lép életbe (Kormányrendelet).*

Bevezetés

Tavaly, azaz 2023-ban, volt a százéves évfordulója annak, hogy sor került a Török Köztársaság és a Magyar Királyság közötti barátsági szerződés¹ aláírására, hiszen 1923-ban, miután október 29-én kikiáltották a Török Köztársaságot, december 18-án, Musztafa Kemál vezetésével a kétoldalú paktum hitelesítése is megvalósult (Fleish, 2007). A barátsági szerződés önmagában nem jelentett kiemelt partneri viszonyt, viszont a fent említett időkben ez volt a bevett módja két állam közvetlen kapcsolatba lépésének (Kövecsi-Oláh & Emre, 2023). Az I. világháborút követően mindkét ország rossz viszonyt ápolt úgy a nyugati nagyhatalmakkal, mint a kommunista Szovjetunióval, így a több évszázados közös történelem és az ősi rokoni szálak mellett az aktuális politikai helyzet is a szövetség mellett szólt. Az egyezmény, immár, száz év távlatából visszatekintve is időt álló, a kölcsönös tiszteletre és bizalomra épülő kapcsolat jegyeként maradt meg. A két ország közötti hivatalos diplomáciai kapcsolatok felvétele 1924 májusában következett be, miután kölcsönösen megnyitották az ankarai és budapesti követségeket (Hóvári, 2023). Ez okból pedig 2024 a két ország közös kulturális éve, amelyre mindkét ország számos rendezvénnyel, konferenciával és ünnepéllyel készül. A két nemzet emlékezetpolitikájának erősítése tehát több fronton zajlik, illetve több fronton fog zajlani a következő évben is, ezt szolgálja jelen írás is, amely a két ország közötti történelmi, kulturális és politikai aspektusokra koncentrálna az ezredforduló környéki és azt követő eseményeket és történéseket helyezi előtérbe.

Jelen írás célja bemutatni, hogy melyek voltak azok a külső és belső tényezők, amelyek hozzájárultak a kapcsolat fenntartásához és megerősítéséhez az elmúlt körülbelül húsz esztendőben, illetve, hogy melyek azok a közös támpontok a két ország viszonyában, amelyekre építkezve a jövőben sem lesz kihívás annak gondozása és formálása. A két nép a történelem során több száz éves kapcsolatra tekint vissza, amely hol ellenséges, hol barátságos volt.

Írásommal választ szeretnék adni arra a kérdésre, hogy Törökország miért is olyan fontos partner Magyarország számára, illetve, hogy a török és a magyar nép miért szimpatizál egymással, annak ellenére, hogy a történelem folyamán sok esetben ellentétes oldalon találták

¹ Török szempontból érdemes kiemelni, hogy az 1923. december 18-án aláírt barátsági szerződés volt az első olyan nemzetközi megállapodás, amelyet a Török Köztársaság nevében kötöttek. A korábbi – szovjet, afgán, ukrán, albán, stb. – barátsági szerződéseket ugyanis az ankarai kormány ellenjegyezte.

magukat. Történelemórán minden magyar diák tanul az Oszmán Birodalom magyarországi hódításairól, az 1526-os mohácsi csatáról, Buda 1541-es elfoglalásáról, magyarórán pedig kötelező olvasmány a *Szigeti veszedelem*, melyben Zrínyi Miklós Szigetvár 1566. évi, Magyarország számára vesztes, mégis hősiess küzdelmét foglalja eposzba, illetve az *Egri csillagok*, melyben Dobó István várkapitány és Bornemissza Gergely végvári vitéz akadályozza meg - hatalmas túlerővel szemben -, hogy az egri vár az Oszmán Birodalom seregének kezére jusson. Az átlag magyar ember első „találkozása” a török néppel tehát ekképp zajlik, romantikusan, viszont egy ellenségkép formájában. Ismernünk kell a történelmi folyamatokat és viszonyokat, viszont annak is tudatában kell lennünk, hogy a jelen teljesen más. A két nép közötti kapcsolatok megváltoztak. Ennek okán szeretném bemutatni azt, hogy a közelmúltban, illetve a jelenben a két ország milyen módon közeledett egymáshoz, mi jellemzi a jelenkori kapcsolatokat az oktatás, a kultúra, a politika és a gazdaság terén.

Geopolitikai kitekintés

Magyarország és Törökország viszonyát vizsgálva nem tekinthetünk el a két ország nemzetközi politikai térben elfoglalt helyzetétől sem, illetve azoktól a nemzetközi folyamatoktól sem, amelyek az utóbbi években meghatározzák a nemzetközi napirendet és várhatóan egy újabb markáns lépést jelentenek egy új világrend kialakulásának rögzített útján. Magyarország 1999-től² tagja annak a NATO-nak, amelyhez Törökország már 1952. február 18-án³ csatlakozott, a védelmi szövetségben való partnerség azonban nem minden téren jelent politikai egyetértést.

Míg Magyarország, az Európai Unió tagjaként, alkotmányos demokráciaként, illetve az alaptörvényben is meghatározott keresztény államként működik⁴, addig Törökország egy olyan, többségében muszlim állam, amelyet immár több mint két évtizede egy ultrakonzervatív iszlamista erő vezet. Törökország „különleges” kapcsolata a Nyugattal a közelmúlt politikai eseményeit vizsgálva is érezhető volt, hiszen míg az Európai Unió vezetői

² A NATO hivatalos honlapja, elérhető: https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_227051.htm, látogatva: 2024.07.19.

³ A NATO hivatalos honlapja, elérhető: https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_191048.htm, látogatva: 2024.07.19.

⁴ Magyarország Alaptörvénye, elérhető: <https://www.parlament.hu/irom39/02627/02627.pdf>, látogatva: 2024.07.19.

az első napokban elítélték Oroszország Ukrajna elleni háborúját⁵, illetve szankciókat vezettek be az említett országgal szemben, addig Törökország nem csatlakozott a nyugati szankciókhoz, és továbbra is fontos gazdasági és diplomáciai kapcsolatokat ápol Moszkvával⁶. Egy még ennél is frissebb példa, az izraeli-palesztin konfliktus kapcsán kialakult álláspontbeli különbség. Amíg a nyugati országok, köztük Magyarország is, elítéli a Hamászt és annak 2023. október 7-i brutális támadását, illetve támogatja Izraelt, addig Törökország, élén Recep Tayyip Erdoğan elnökkel, régóta támogatja a palesztin ügyet, és gyakran kőkeményen bírálja Izraelt⁷, különösen a palesztin területek megszállása miatt, amelyet a konfliktus gyökerének tart. A legutóbbi konfliktus során Törökország többször felszólította a nemzetközi közösséget, hogy lépjen fel Izrael ellen, és támogassa a palesztinokat. Sőt mi több, Erdoğan kormánya megszakította a kereskedelmi kapcsolatokat Izraellel, tiltakozva a gázai humanitárius helyzet miatt⁸.

A fent felsorolt ügyek tehát azt bizonyítják, hogy Törökországnak számos esetben ellentétes álláspontja van az Európai Unióval, illetve a NATO-val. Az, hogy Ankara NATO-tagként sem kötelezte el magát a közös álláspont mellett, számos megfontolandó kérdést tár elénk, amelyek kifejtésére jelen tanulmány keretében nincs lehetőségünk. Egy viszont biztosan kijelenthető: Recep Tayyip Erdoğan elnöksége alatt a török kormány és az EU közötti kapcsolatok gyakran feszültek voltak, hol a migráció körüli viták, hol a sajtószabadság korlátozása, hol az ellenzék üldözése és hol a jogállamiság megsértése miatt (Haugom, 2019). Törökország és Magyarország utolsóként fogatdák el Svédország NATO csatlakozását⁹, ennek okát bár konkrétan nem tudjuk, feltételezni lehet, hogy a belpolitikai szempontok, illetve a külpolitikai nyomásgyakorlás mellett, a két ország, illetve a két vezető jó kapcsolata, egymáshoz való lojalitása is közrejátszott a csatlakozási folyamat késleltetéséhez. Vannak ügyek tehát, amelyekben Törökország és Magyarország egyetért, sőt együtt is cselekedett, viszont számos olyan ügy is van, amelyben Magyarország, a nyugati országok szempontjából sokkal kevésbé radikális álláspontot képvisel, mint Törökország. A két ország mégis jó kapcsolatot ápol egymással.

⁵ Az Európai Bizottság hivatalos honlapja, elérhető: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/timeline-eu-response-ukraine-invasion/>, látogatva: 2024.07.19.

⁶ <https://www.iir.cz/en/how-turkiye-s-balancing-strategy-between-russia-and-the-west-matters-1>, látogatva: 2024.07.19.

⁷ <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-68945380>, látogatva: 2024.07.19.

⁸ <https://www.brookings.edu/articles/understanding-turkeys-response-to-the-israel-gaza-crisis/>, látogatva: 2024.07.19.

⁹ <https://apnews.com/article/sweden-hungary-nato-turkey-membership-defense-russia-a1ce06ef3da02b9c892e625efa138d35>, látogatva: 2024.07.19.

Egy tágabb geopolitikai értelmezés, illetve a két ország külpolitikája értelmében is, a két országnak szüksége van egymásra.

Számos geopolitikus szerint¹⁰, Földünk állampolgárai egy világrendváltásnak lehetnek a tanúi. Elkezdődött megszűnni a nyugati világ tejhatalma, élén az Egyesült Államokkal, és akár újra a blokkosodás, egy új hidegháború korát élhetjük meg¹¹. Az Egyesült Államok bár katonai téren még mindig behozhatatlannak tűnő előnyben van a világ minden más országához képest, ugyanez nem mondható el, ha a gazdaságot vagy a demográfiai mutatókat vizsgáljuk. A keleti államok, élükön Kínával és Indiával, az utóbbi két évtizedben hatalmas fejlődésen mentek keresztül, leginkább gazdasági téren. A keleti országok tehát megkerülhetetlen szereplővé váltak világkereskedelmi és gazdasági szinten, ketelen alakult, illetve fog kialakulni a legnagyobb piac (a magas népességszámnak köszönhetően), Földünk ezen régiója a világ gazdaság talán legfontosabb gócpontjává vált, ennek a lehetőségnek a kihasználásáról pedig Magyarország Kormánya nem szeretne lemondani¹². Törökország ezért is válik olyan fontos szereplővé Magyarország számára, hiszen a magyar kormány, többek között a konnektivitás elméletére támaszkodva, létrehozta

¹⁰ Ilyen például John Mearsheimer, a Chicagói Egyetem politológia professzora és a realizmus irányzatának egyik vezető képviselője, aki a "The Tragedy of Great Power Politics" (2001) című könyvében és más műveiben is kifejti, hogy az amerikai hegemonia véget ér, és egy multipoláris világrend alakul ki. Szerinte Kína felemelkedése és az Egyesült Államok hatalmának csökkenése elkerülhetetlen, ami növekvő feszültségekhez vezethet a nemzetközi politikában. Mearsheimer úgy véli, hogy az Egyesült Államok és Kína közötti versengés intenzívebbé válik, ami potenciálisan konfliktushoz vezethet, mivel mindkét nagyhatalom saját befolyási övezetének kiterjesztésére törekszik. Vagy akár Patrick Deneen, amerikai politikai teoretikus és a Notre Dame Egyetem politológia professzora, aki a liberális demokrácia és a nyugati politikai hagyomány kritikájáról ismert, kimondja, hogy a jelenlegi liberális demokrácia, élén az Amerikai Egyesült Államokkal nem képes fenntartható módon kezelni a társadalmi és gazdasági kihívásokat, és egy új, közösségi értékekre és a közjóra épülő politikai rendszer kialakítását szorgalmazza.

¹¹ Ezen a véleményen van Zbigniew Brzezinski (lengyel származású amerikai politológus, geopolitikus, aki leginkább az amerikai nemzetbiztonsági tanácsadói szerepéről ismert a Carter-adminisztráció idején, valamint a globális geopolitikai stratégiai elemzéseiről), például a "The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives" és a "Strategic Vision: America and the Crisis of Global Power" című műveiben, illetve akár Fareed Zakaria (neves indiai származású amerikai újságíró, politikai kommentátor és szerző, aki leginkább a globális politika és a nemzetközi kapcsolatok terén végzett elemzéseiről ismert, számos könyvet írója) a "The Post-American World" című művében.

¹² Orbán Balázs, Orbán Viktor miniszterelnök politikai igazgatója szerint „Ahhoz, hogy Magyarország a következő évtizedben elkerülje a közepes jövedelmű országok csapdáját, a konnektivitáson vagy más néven összekapcsoltságon alapuló gazdasági stratégiát kell követnie. Magyarország még soha nem állt ilyen közel ahhoz, hogy felzárkózzon a legfejlettebb országokhoz. A további lemaradás megszüntetéséhez Magyarországnak – kis, exportorientált országgént – olyan gazdasági stratégiára van szüksége, amely képes megbirkózni a globális geopolitikai változások okozta kihívásokkal és egyúttal felgyorsítani a magyar gazdasági növekedést.” – forrás Mandiner.hu, elérhető: https://mandiner.hu/velemeney/2023/03/orban-balazs-velemeney-belfold-szovjetunio-egyesult-allamok-gazdasag-europai-unio#google_vignette, látogatva: 2024.07.19.

a keleti nyitás politikáját, melynek célja diverzifikálni a magyar gazdaság lehetőségeit, minél több keleti partnert bevonni a magyar gazdaságba, ezzel növelni Magyarország export-, és importteljesítményét. A Törökország és Magyarország gazdasági kapcsolatának szentelt fejezetnél erről is bővebben fogok írni.

Magyarországnak célja, hogy erősíteni tudja kapcsolatait a keleti és nyugati hatalmakkal egyaránt, anélkül, hogy bármelyik nagyhatalommal szemben ellenséges blokkot képezne, tehát, ellensúlyt szeretne teremteni Kelet és Nyugat között. Ebben játszik fontos szerepet Törökországgal folytatott politikája is, hiszen Ankara, regionális hatalomként, számos gazdasági és egyéb lehetőséget tár Magyarország elé. Törökország, mivel Európa és Ázsia találkozásánál fekszik, kulcsszerepet játszik a régióban. Az ország az Európát, a Közel-Keletet és Közép-Ázsiát összekötő közlekedési és energetikai útvonalak egyik legfontosabb csomópontja. Magyarország számára Törökország egy kapu lehet a keleti piacokhoz és a kereskedelmi útvonalakhoz. Számos egyéb előny is származik a két ország közötti kapcsolatból, azonban ezekről a következő fejezetekben számolok be.

Dolgozatom tehát a két ország kapcsolatát vizsgálja, mivel úgy gondolom, hogy az államok közötti kapcsolatok részletes, több szintű elemzése által, a hosszútávú külpolitikai, geopolitikai tervek, célok is világosabbá válnak.

Kölcsönös diplomáciai kapcsolatfelvétel

Jelenleg számos különböző profilú intézmény és diplomáciai szervezet gondoskodik olyan események létrehozásáról, amelyeknek célja a török-magyar kapcsolat fenntartása és továbbfejlesztése. Magyar és török oktatási intézmények, múzeumok, civil szervezetek, kultúrintézetek és örökségvédő szervezetek széles skálája alakítja, különböző szempontok alapján, a magyar-török kapcsolatrendszerét. Nem tekinthetünk el a diplomáciai szervezetek megemlézésétől, már csak azért sem, mert a Magyar Külgazdasági és Külügyminisztérium hivatalos honlapja¹³ szerint Törökországban az Ankarai Nagykövetségen kívül még további 11 hivatalos diplomáciai szerv létezik (konzuli hivatalok, tiszteletbeli konzulok) különböző városokban, lefedve egész Törökországot, Magyarországon pedig Törökország Budapesti Nagykövetsége mellett további három tiszteletbeli konzul végez munkát. Törökországban a

¹³ A Magyar Külgazdasági és Külügyminisztérium hivatalos honlapja, <https://kormany.hu/kulgazdasagi-es-kulugyminiszterium>, meglátogatva: 2023. 12. 6.

Kossuth Lajos utcában található Ankarai Nagykövetség¹⁴ mellett fontos szerepet tölt be az Ankarai Konzulátus, illetve az Isztambuli Főkonzulátus is.

Kapcsolatok az oktatás terén

Ami az oktatást illeti, a két országban kölcsönösen elérhetőek a felsőfokú nyelvet, történelmet és kultúrát érintő tanulási vagy akár kutatási lehetőségek. Budapesten az Eötvös Loránd Tudományegyetemen mindmáig aktívan működik a Keleti nyelvek és kultúrák alapképzési szak, török szakiránnyal (ELTE), amely az európai turkológiai oktatás leghosszabb ideje működő központjának számít, hiszen a tanszék jogelődjét Vámbéry Ármin¹⁵ (1832–1913) alapította 1870-ben. Ugyancsak az ELTE Bölcsészettudományi Karán¹⁶ belül működik egy Turkológia mesterképzés, az Orientalisztikai Intézet gondozásában. Ami Törökországot illeti, Ankarában 1936-ban nyílt meg a Nyelv, Történelem, Földrajz Kar részeként a Hungarológia Intézet néven ma is működő tanszék elődje. Az intézet első vezetője, Rásonyi László Musztafa Kemál Atatürk meghívására érkezett Ankarába, így úttörő szerepet játszott a törökországi hungarológia intézményesítésében (Kövecsi-Oláh & Emre, 2023). Az intézet a nyolcvanas éveket követően vált hivatalosan tanszékké, ma is aktív kapcsolatokat ápol Magyarországgal, a Magyar Nagykövetséggel, illetve számos, a tanszéken tanuló diák kap budapesti áthallgatási lehetőséget (A Magyar–Török Felső Szintű Stratégiai Együtműködési Tanács 2021. novemberi, ötödik ülését követően Erdoğannal közösen tartott sajtótájékoztatóján a magyar miniszterelnök elmondta, hogy 150 főről 200 főre emelik a török diákok rendelkezésére álló magyarországi ösztöndíjak számát.) (miniszterelnok.hu, 2019) – persze, ez fordított esetben is igaz, a Magyarországon tanuló egyetemistáknak is lehetőségük van törökországi tanulmányi tapasztalatokat szerezni. A magyar, illetve a magyarokra vonatkozó ismeretek oktatásának

¹⁴ Az Ankarai Nagykövetség hivatalos honlapja, <https://ankara.mfa.gov.hu>, meglátogatva: 2023.12.6.

¹⁵ Vámbéry Ármin, Vamberger Hermann (Dunaszerdahely, 1832. március 19. – Budapest, 1913. szeptember 15.) közép-ázsiai utazó, világhírű orientalista, egyetemi tanár, a török filológia kiváló szaktekinélve, az MTA tagja. Életének nagy részét az Oszmán Birodalom és Közép-Ázsia tanulmányozásának szentelte, amellet, hogy a magyarok eredetét is kutatta, Kőrösi Csoma Sándorhoz és másokhoz hasonlóan, ugyancsak Ázsiában. Vámbéry a közeli türk–magyar népi és nyelvi kapcsolat elméletének szószólója volt, e tárgyban írott munkái gyakran durva hangvételű tudományos és közéleti vitát robbantottak ki Magyarországon, mely ugor–török háborúként híresült el. Főbb művei közé tartozik a Német–Török Kéziszótár; az Abuska. Csagatajtörök szógyűjtemény; a Magyar és török–tatár szóegyeztések; a Magyar eredete; vagy éppen a Dervisruhában Közép-Ázsián át.

¹⁶ Az Eötvös Lóránd Tudományegyetem hivatalos oldala, Keleti nyelvek és kultúrák alapképzési szak, <https://btk.elte.hu/alapszakok/keletinyelvek-torok>, meglátogatva: 2023.12.11.

másik fontos helyszíne a Török–Magyar Tudományos központ, illetve a Török-Magyar Tudományos Együttműködési Kutatóközpont (TÜMACAM), amely a Muğla Sıtkı Koçman Egyetemen működik¹⁷. Tehát a törökországi felsőoktatás lehetőséget biztosít a magyar nyelv elsajátítására, hasonlóképpen a magyarországi a török nyelvtanulásra. Az, hogy ezek a szakok és intézetek mind a mai napig aktívak, azt jelzi, hogy a két nép közötti kapcsolat is aktív.

A 2024-es Diaszpóra Felsőoktatási Ösztöndíjprogram nyári egyetemi felhívásával az oktatás terén is új lehetőségek nyílnak a törökországi magyar származású diákok számára. A program a magyar gyökerekkel rendelkező, 18. életévüket betöltött diákok számára a nyári egyetemen ingyenes magyar nyelvi oktatást, kulturális programokat, lakhatást, étkezést és utasbiztosítást nyújt (Diaszpóra). A Diaszpóra nevű felsőoktatási program mellett, számos más csereprogram is létezik, ezek közé tartozik a Stipendium Hungaricum Ösztöndíj (Stipendiumhungaricum) is, illetve, az Európai Unió által finanszírozott Erasmus+ ösztöndíj (Erasmus) is.

A 2023-as évtől kezdődően a magyarországi Mathias Corvinus Collegium Fellowship Program nevezetű ösztöndíja keretein belül is létesültek szakmai kapcsolatok Magyarország és Törökország között. A magyar diákoknak lehetőségük van három hónapos kutatói támogatásban részesülni, a választható partnerintézetek között van például az ankarai Hacı Bayram Veli Egyetem, vagy az ankarai Hacettepe Egyetem is (MCC). Ezek mellett, szintén a Mathias Corvinus Collegium szervezésében, 2023. december 11-én megvalósult egy fontos panelbeszélgetés "A török-magyar kapcsolatok az oktatástól a diplomáciáig" címmel, mely által az ankarai Elnöki Nemzeti Könyvtárban több mint 50 magyar és török diák tanulhatott a két ország közös történelméről, illetve oktatási kapcsolatairól (MCC).

Kulturális kapcsolatok

2023. december 18-án, pontosan 100 évvel a kétoldalú paktum aláírása után, gálaesttel vette kezdetét a magyar-török kulturális évad. A Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben tartott ünnepélyes megnyitón részt vett Recep Tayyip Erdogan török elnök, Novák Katalin köztársasági elnök és Orbán Viktor miniszterelnök is. Hoppál Péter, a kulturális évad lebonyolításáért felelős kormánybiztos kihangsúlyozta, hogy "nyelvészeti, régészeti, népzenei és néprajzi bizonyítékok sora támasztja alá a magyar és a török kultúra baráti, rokoni

¹⁷ Liszt Intézet hivatalos honlapja, <https://culture.hu/hu/istanbul/rolunk>, meglátogatva: 2023.12.11.

mivoltát" (MTA). A száz éves évforduló alkalmából 100 különböző programmal készülnek a szervezők, úgy szerte a Kárpát-medencében, mint szerte Törökországban (MTA).

A közös kulturális évad előtt sem volt hiány a két ország kapcsolatát építő eseményekből és intézményekből, hiszen a magyar és a török kormány között létrejött egyezmények alapján 2013-ban kezdték meg működésüket a két ország kulturális kapcsolatait erősítő központok. Török részről Budapesten megnyílt a Yunus Emre Kulturális Központ¹⁸, amely Törökország nyelvét, történelmét, kultúráját és művészetét hivatott megismertetni Magyarországgal, illetve a magyar emberekkel. Az alapítvány a török nyelv oktatása mellett a két kontinensen is fekvő ország megismertetése céljából kulturális és művészeti tevékenységeket végez, továbbá támogatást nyújt tudományos tevékenységekhez. Isztambulban Magyarország Főkonzulátusa mellett 2013 óta létezik a Liszt Intézet¹⁹, amely magyar kulturális központként működik Törökország kulturális fővárosában. Az intézet kiemelt céljai közé tartozik a magyar kultúra megismertetése a török néppel, hol a festészetben, hol a költészetben, hol pedig a gasztronómián keresztül. Egy másik fontos célkitűzés, hogy az oktatási és tudományos együttműködések is ösztönözze a két ország között. Az intézet közösségi programoknak is otthont ad, sőt, a keretei között működik az Isztambuli Magyar Iskola is. Elég csak meglátogatni az intézet honlapját, szembetűnő, hogy milyen széleskörű és színes a programkínálat. A két fontos kulturális intézmény mellett, számos egyéb, hasonló céllal létrejött központ, emlékhely létezik, ezek közül a legfontosabbakat említem meg, azokat, amelyek nemcsak a kultúrdiplomáciában elfoglalt szerepük miatt fontosak, hanem történelmi jelentőségüknek tulajdoníthatóan is. Lássuk először Magyarországot!

Török emlékhelyek Magyarországon

A Magyar–Török Barátság Parkot 1994-ben avatták fel Süleyman Demirel török köztársasági elnök jelenlétében. Az emlékhelyet a szigetvári várért és a városért vívott 1566. évi ostrom, a harc során életüket vesztett ellenséges hadvezérek, Zrínyi Mikós és I. (Nagy) Szulejmán szultán, valamint a magyar és a török nép közötti megbékélés emlékére alakították

¹⁸ Yunus Emre Intézet hivatalos honlapja, <https://budapeste.yee.org.tr/hu/content/yunus-emre-intezet>, meglátogatva: 2023. 12. 10.

¹⁹ Liszt Intézet hivatalos honlapja, <https://culture.hu/hu/istanbul/rolunk>, meglátogatva: 2023. 12. 10.

ki. A park különleges mondanivalója mellett a törökök számára egy szent zarándokhely, hiszen Szulejmán szultán jelképes síremléke is itt található.

Egy másik jelentős és erős szimbolikával bíró emlékhely Gül baba türbéje, amelyet bár a 16. században építettek Budapesten, egészen 2015-ig romokban hevert. Ekkor kezdték el felújítani, végül pedig 2018-ban avatták fel. Az ingatlanegyüttes a Külgazdasági és Külügyminisztérium vagyonkezelésébe került, ami pedig a felhasználását illeti, itt működik a Gül Baba Kulturális Központ és Kiállítóhely, a Gül Baba Türbéje Örökségvédő Alapítvány gondozásában.

Hogyha magyarországi török emlékhelyekről beszélünk, akkor nem hagyhatjuk ki a sorból a híres Gázi Kászim pasa dzsámit sem, amely mára már Pécs város szimbólumává vált. A ma már csak Gyertyaszentelő Boldogasszony-templomként ismert korábbi mecset a 16. századi oszmán-török kori Magyarországon épült. Magyarország vonatkozásában az egyik legismertebb és legnagyobb múltú Oszmán-török és iszlám építészeti stílusú műemlékről van szó. A dzsámit Gázi Kászim pasa hozatta létre, miután 1543-ban Pécs városa az oszmánok irányítása alá került. Az impozáns épület már a saját korában is tekintélyt parancsolt, erről tanúskodik, hogy a kor egyik legnevesebb török utazója, Evlia Cselebi is igen elismerően szólt az épületről. Jelenleg Európa legészakibb épségben maradt dzsámija, amely ma római katolikus templomként működik (Ezerevparkja).

A legtöbbet emlegetett emlékhelyek mellett számos más, az iszlám építészeti stílus jegyeit hordozó épületet fedezhetünk fel, többek között Budapesten, Pécsen, Egerben, illetve Esztergomban, sőt még egy Musztafa Kemál Atatürk mellszobrot is találhatunk Budapesten, abban a szoborral azonos nevű parkban, amelyet szintén az ezredforduló után (2012) készítettek el és avattak fel (Németh, 2018).

Magyar emlékhelyek Törökországban

Ha magyar vonatkozásban Törökországra gondol az ember, bizonyára Rodostó jut eszébe. Nem is csoda, hiszen Mikes Kelemen Törökországi leveleit olvasva számtalanszor elkalandoztunk a Márvány-tenger parti városba, amely 1720 és 1735 között adott otthont a Magyarországot elhagyó, „bujdosó” II. Rákóczi Ferenc erdélyi fejedelemnek és kíséretének. Rodostó az elmúlt évszázadokban a magyar emigráns lét szimbólumává vált, ezt erősíti meg az 1968 óta működő Rákóczi Emlékmúzeum is. Rákóczi és Mikes mellett nem feledkezhetünk meg Kossuth Lajosról sem, aki az 1848–1849. évi magyar szabadságharc

bukása után Törökországba menekült. Az ő tiszteletére létezik ma is Kütahyában a Kossuth-ház és -múzeum, a Kossuth-szobor, vagy éppen Ankarában a Kossuth utca. Bartók Béla zeneszerzőt és népzene kutatót is nagy tiszteletben tartják a helyiek, nem is csoda, hiszen Bartók útmutatásával indult meg a török népdalgyűjtés 1936-ban. Az ő emlékére működik ma múzeum Osmaniyében, illetve áll mellszobor Ankarában. Kevesen tudják, hogy Isztambul egyik külvárosában, Pendikben még Puskás Ferenc mellszobra is megtalálható. A szobor abban a 2017. nyarán ünnepélyesen felavatott Török-Magyar Barátság Parkban található, amelyet testvértelepülési kapcsolat apropóján hoztak létre Pendik és Kispest testvértelepülések (K. Pintér & Hóvári, 2017).

A két ország közötti kiváló kulturális kapcsolatot mi sem bizonyítja jobban, mint hogy az emlékhelyek létrehozásának folyamata a mai napig sem állt le. Ékes példája ennek, hogy a Magyar-Török Kulturális Évad során 2023. december 29-én megnyílt Ankarában az Ormos Imre park, amely emléket állít annak a tájépítésznek, aki 1927-29 között hozzájárult Törökország új fővárosának, Ankarának a kiépítéséhez és parkosításához. A Budapest utcai megnyitón Mansur Yavaş, Ankara Nagyváros polgármestere és Mátyás Viktor nagykövet úr vettek részt, ők leplezték le az Ormos Imrét ábrázoló reliefet, amelyet Zafer Sarı szobrászművész készített (hungarianturkishyear).

Sorolhatnám tovább a törökországi magyar emlékhelyeket, hiszen számos ilyen van még a kis-ázsiai ország területén, de úgy gondolom, hogy az előbb említett példák is jól szemléltetik a törökök tiszteletét a magyar nép, illetve a magyar nép jeles képviselői iránt.

Politikai kapcsolatok

Hogyha politikai szempontból vesszük górcső alá a török–magyar viszonyt, akkor meg kell említenünk Orbán Viktornak, Magyarország miniszterelnökének pontosan az ezredfordulón tett látogatását. 2000. május 24-27. között a miniszterelnök hivatalos látogatást tett Törökországban, többek között Ankarában tárgyalt Bülent Ecevit kormányfővel, Ahmet Necdet Sezer államfővel, valamint előadást tartott a Bilkent Egyetemen. Azért említésre méltó ez a látogatás, mert 17 év után ő volt az első magyar miniszterelnök, aki Törökországban járt, sőt Gömbös Gyula 1933(!)-as látogatása óta ő volt az első miniszterelnök, aki a kétoldalú kapcsolatokról való tárgyalás céljából vett részt törökországi találkozón. Ehhez a találkozóhoz többek között az is hozzájárult, hogy 1999. március 12-én

Magyarország NATO-tag lett, így hivatalosan is egy katonai és politikai szövetségbe került Törökországgal. Ankara már a 2000-es évek elejétől ambicionálta a közép-európai államokkal való kapcsolatépítést. Egyrészt azért, mert azok közben vele szövetséges államok, NATO-tagok lettek; másrészt pedig azért, hogy az EU tagjaiként álljanak ki annak délkeleti bővítése mellett (Hóvári, 2023). Orbán Viktor 2000-ben megejtett látogatása után számos állam- és kormányfői találkozó zajlott le a két ország között, kiemelendő a 2013. február 4–5-i, amikor Törökország részéről az akkor még miniszterelnök Recep Tayyip Erdoğan járt Magyarországon. Hóvári János professzor úr ezt a látogatást a magyar–török kapcsolatokat történetében korszakváltásként írta le (Hóvári, 2023). A látogatás alkalmával alakult meg a két ország közötti Magas Szintű Stratégiai Együtműködési Tanács, melynek ülései a kormányfők elnöklétével zajlanak. 2013. december 17–18-án Orbán Viktor viszonzta a miniszterelnöki látogatást Törökországban, ekkor került sor a Tanács első ülésére is, ahol a kormányfők mellett számos miniszter is részt vett mindkét oldalról (Hóvári, 2023).

Az azóta lezajlott találkozókön számottevő gazdasági, kereskedelmi, hadiipari, migrációs vagy éppen politikai napirendet érintettek, mondhatni igencsak eredményesen, hiszen a kétoldalú árucere-forgalom már megközelíti a 4 milliárd dollárt. A kereskedelem mellett Magyarországnak energiaellátás szempontjából is elengedhetetlen partnere a kizsai ország, hiszen Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter szerint Törökország egy olyan megbízható és kiszámítható tranzitpartner, amely nélkül nem lenne garantálható a biztonságos energiaellátás Magyarországon (Török Áramlat). A két ország közötti Magas Szintű Stratégiai Együtműködési Tanács legutóbbi ülésére 2023. december 18-án került sor, amikor Erdoğan elnök, az augusztus 20-i látogatása után, ismét a magyar fővárosba érkezett²⁰. A látogatás során Orbán Viktor miniszterelnökkel közös politikai nyilatkozatot írt alá Magyarország és Törökország közötti kiemelt stratégiai partnerségről. Emellett magyar és török miniszterek is megállapodásokat írtak alá egyebek között a szociális szolgáltatásokról, a magyar–török innovációs évről, kutatás-fejlesztésről, valamint honvédelmi és külügyi együttműködésről, nukleáris energetikai együttműködésről, a polgári veszélyhelyzet terén folytatott együttműködésről, valamint az audiovizuális politika és a kormányzati kommunikáció terén történő együttműködésről is (MTI-nepszava).

A két ország politikai kapcsolatát tovább erősítette az a tény, hogy Magyarország 2018. szeptember 3. óta megfigyelői státusszal rendelkezik a Türk Államok Szervezetében,

²⁰ <https://kormany.hu/kulgazdasagi-es-kulugyminiszterium>, meglátogatva: 2023.12.12.

melynek köszönhetően nemcsak Törökországgal, hanem a többi türk országgal is egyre jobban fejlődő baráti és gazdasági kapcsolatot alakított ki. A TÁSZ-üléseken az országok vezetőinek lehetőségük van találkozni egymással, így Magyarország miniszterelnöke az előbb említett alkalomnak köszönhetően még sűrűbben tud kapcsolatba lépni Törökország elnökével. Azt se felejtjük el, hogy e szervezet a gáztartalékok tekintetében a 3. a világon, szóval Magyarország szempontjából ez a tény sem elhanyagolható.

Magyarország számára alapvető érdek, hogy a délkelet-európai térséget a stabilitás és a biztonság jellemezze, hiszen e régió országai fontos szerepet játszanak nem csak a két ország biztonsági helyzetére, hanem gazdaságai számára is. A Balkán stabilitása és biztonsága kiemelt cél úgy Magyarország, mint Törökország esetében, tehát a politikai kapcsolatok fontossága erre a tényezőre is kiterjed.

Egy másik fontos téma a migráció, mivel Törökország a kontinensre nehezedő irreguláris migrációs nyomás kezelésében is kulcspozíciót tölt be. Magyarország, mint sok más európai uniós állam, erős migrációs nyomással néz szembe. Ezen helyzetek megoldásában és megelőzésében is stratégiai partnerként számít Törökországra a magyar kormány. Orbán Viktor miniszterelnök a migrációs és menekültválság kezdetétől fogva rendszeresen hangsúlyozza Törökország kulcsfontosságú szerepét a tömeges és illegális migráció elleni küzdelemben. Ennek kihangsúlyozása minden magyar–török felső szintű találkozón megismétlődik, és azt szolgálja, hogy felhívja a figyelmet arra, mennyire fontos a török kormánnyal való együttműködés a migrációs nyomás kezelése és csökkentése érdekében. Ez a stratégia része annak az erőfeszítésnek, amely a migrációs kihívásokra való reagálásra és az európai határok biztonságának erősítésére összpontosít²¹.

A politikai kapcsolatok elemzése során, egy másik fontos szempont az Európai Unió és Törökország viszonyának-, illetve, ezen belül a magyar közvélemény Törökország EU-s csatlakozásával kapcsolatos hozzáállásának a vizsgálata. Egeresi Zoltán és Pénzváltó Nikolett, Törökország szakértők írásából²² kiderült, hogy a török EU-csatlakozáshoz a magyar közvélemény támogatóan áll (2010-ben a lakosság 52%-a támogatta) (Egeresi, Szigetvári,

²¹ <https://kormany.hu/kulgaszdasagi-es-kulugyminiszterium>, meglátogatva: 2023.12.12.

²² Egeresi és Pénzváltó: Törökország kapcsolata Közép-és Délkelet-Európával 1989-től 2018-ig. In: Védelmi Tanulmányok A Nemzeti Közszerológati Egyetem Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézetének időszakosan megjelenő, lektorált, elektronikus (online) kiadványa, Megjelent: https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/VT_2021_1_Egeresi%20Z_Penzvalto_N_T%C3%B6r%C3%B6korszag_EU-csatlakozas_2010-2018_full.pdf, letöltés ideje: 2024.02.27.

2017). Ennek okai közül kiemelhető, hogy mindeddig egyetlen politikai párt sem akarta felkorbácsolni a törökellenes érzelmeket, például a történelmi sérelmekre, vagy a vallási különbségekre építve (Egeresi, Pénzváltó , 2021). Az említett 52%-os támogatottság igencsak magasnak számít, ezt bizonyítja az a tény is, hogy a Visegrádi Négyek országai közül Magyarország közvéleménye a legtámogatóbb a török EU-s csatlakozással kapcsolatban, az említett országok közvéleménye pedig az EU-átlagnál jobban támogatta a török csatlakozást. A mindenkori magyar kormányok hagyományosan támogatják Törökország EU-csatlakozását. A magyar álláspont szerint a tárgyalásoknak igazságosnak kell lenniük, és ha Törökország teljesíti a csatlakozási kritériumokat, teljes jogú taggá kell válnia (Egeresi, Pénzváltó , 2021).

Végezetül, egy utolsó adalék a politikai részhez. Fontos kiemelni, hogy Magyarországot 2010, Törökországot pedig 2002 óta ugyanaz a kormány irányítja, ez pedig stabilitást jelent a külpolitikában – talán ennek is köszönhető, hogy a két ország ilyen szoros és virágzó kapcsolatot képes fenntartani sok-sok éve már. Magyarország esetében az is elmondható, hogy komoly politikai ellentéttel a kormánypárton kívüli pártok felől sem találkozhatunk. Bár a Lehet Más a Politika (LMP) parlamenti frakciója kezdeményezte ugyan az örmény népirtás elismerését, a 2016. október 4-i külügyi bizottsági ülésen azonban nem ment át a határozati javaslat, mivel az LMP-n kívül egyetlen másik párt sem támogatta azt (Egeresi, Pénzváltó , 2021). Más fontos, illetve politikailag megkérdőjelezhető, Törökországgal kapcsolatos eseményt aligha lehet találni a magyar közéletben.

Gazdasági kapcsolatok

Bár írásomban a két ország közötti politikai és kulturális kapcsolatokra helyezem a hangsúlyt, úgy gondolom, hogy a Magyarország és Törökország közötti kapcsolatok felívelését a két ország közötti gazdasági mutatók is bizonyíthatják, emiatt pedig, kár lenne ne beszélni róluk részletesebben. Anélkül, hogy egy hosszabb elemzésbe bocsátkoznék, felvázolom a két ország közötti gazdasági kapcsolatok legfontosabb mérföldköveit és adatait, azért, hogy szemléltetni tudjam a helyzetet. Gazdasági téren általában két ország kereskedelmi viszonyát az éves kereskedelmi forgalom alapján mérik, amelyet az országok közötti import és export összértéke tesz ki. Jómagam is ezt a mutatót használom alapul, azért is, mert a Külügyminisztériumok is általában ezt használják a felfelé ívelő gazdasági kapcsolatok bizonyítékeként. Ehhez a sajtót, Magyarország Központi Statisztikai Hivatalának hivatalos

honlapját (KSH.hu), a HEPA Magyar Exportfejlesztési Ügynökség hivatalos honlapját (HEPA.hu), illetve a Gazdasági Komplexitás Megfigyelőközpontjának (Observatory of Economic Complexity) (Oec.world) hivatalos honlapját vizsgáltam meg.

Pontosan két hónappal ezelőtt olvashattuk a HEPA honlapján²³, hogy 2023-ban rekordot döntött a magyar-török kereskedelmi forgalom. Ez, számokban kifejezve azt jelenti, hogy az említett évben 4,3 milliárd dollárra nőtt ki magát, ami 18 százalékos növekedést jelent a 2022-es évhez viszonyítva. Szijjártó Péter, Magyarország Külgazdasági és Külügyminisztere azt állította, hogy 29 százalékos bővüléssel megdőlt a törökországi magyar export rekordja is, ami nagyban hozzájárult a teljes kivitel 150 milliárd eurós értékű új csúcsának beállításához is. Hozzátette, hogy „ráadásul a kereskedelmi mérleg 9,3 milliárd euró plusszal zárt, ami azt jelenti, hogy egyetlen év alatt ledolgoztuk a külkereskedelmi veszteséget, amelyet 2022-ben az energiaárak emelkedése okozott számunkra” (HEPA.hu). Ehhez hasonló híreket 2017 óta minden évben olvashattunk, hiszen azóta minden évben rekordot döntött a két ország közötti kereskedelmi forgalom, kivételt képez 2022, amikor a két ország közötti forgalom „csak” 3,44 milliárd dollár volt, elmaradva a 2021-es 3,88 milliárdtól (Törökország Kormánya).

A OEC World szerint 1995 és 2022 között, Magyarország Törökországba irányuló exportja éves szinten 13,5%-kal nőtt, az 1995-ös 68,5 millió dollárról 2022-re 2,08 milliárd dollárra, míg Törökország Magyarországra irányuló exportja éves szinten 8,81%-kal nőtt, az 1995-ös 163 millió dollárról 1,59 milliárd dollárra 2022-ben (Oec.world). Az évek során folyamatosan növekvő tendenciát mutató mérések is azt bizonyítják, hogy az ezredfordulót követően a gazdasági kapcsolatok sorra erősödtek.

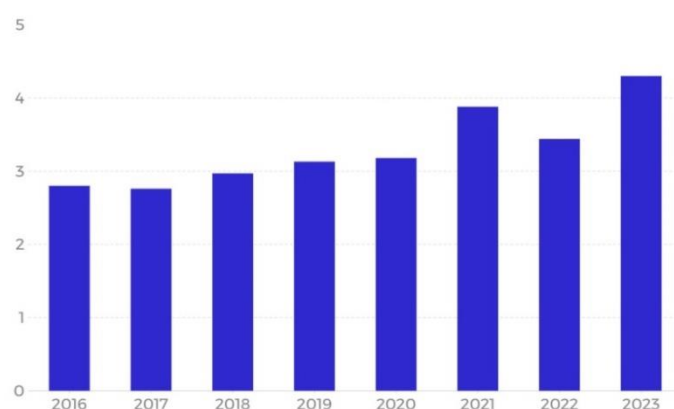
2011 és 2020 között 361,7 millió eurónyi török tőke került kihelyezésre Magyarországon. A legnagyobb török befektetők Magyarországon az alábbi társaságok:

1. Ecol Logistic Szolgáltató Kft. – fuvarozás,
2. Celebi Ground Handling Hungary Földi Kiszolgáló Kft. – Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér földi kiszolgálás,
3. Metyx Hungary Kft. – műszaki textilgyártás,

²³ A HEPA Magyar Exportfejlesztési Ügynökség Nonprofit Zrt. (HEPA) célja, hogy professzionális szolgáltatásokkal és ösztönző eszközökkel segítse a magyar vállalkozások külföldi piacra lépését. A Nemzeti Exportstratégiában meghatározott célokkal összhangban széleskörű szolgáltatásokkal segíti a magyar vállalkozások exporttevékenységét.

4. Yaris Kabin Hungary Kft. – traktor és földmunkagép kabinok gyártása (infostart).

**MAGYARORSZÁG ÉS TÖRÖKORSZÁG
KERESKEDELMI FORGALMA 2016 ÉS
2023 KÖZÖTT**
(Milliárd dollár)

1. ábra – HU – TR kereskedelmi forgalom²⁴

Hogy a fent említett kereskedelmi forgalomról is bővebben beszélhesek, a KSH adatait is elemeztem 2016 és 2023 között. A növekvő tendencia itt is igazolódott, bár 2022-ben volt egy visszaesés, a 2023-as év újra visszaállította a növekvő tendenciát. Észrevehetjük, hogy míg 2016-ban 2,76 milliárd volt a két ország közötti forgalom összege, addig 2023-ra már elérte a 4,3 milliárdot, ami igencsak jelentős növekedést jelent. Mindez annak ellenére történt, hogy mindkét ország nehéz gazdasági helyzetbe került, úgy Magyarországot, mint Törökországot is erősen érintette az infláció az utóbbi években (Portfolio.hu) (KSH.hu). A Covid-19 járvány is erősen érintette mindkét országot, ezt bizonyítják a magas esetszámok is, ami Magyarországon 2,230,232 esetet (Worldmeter-Hungary), míg Törökországban 17,232,066 esetet jelentett (Worldmeter-Turkey). Az előbb felsorolt számok alapján ki lehet jelenteni, hogy a járvánnyal súlytott évek esetében sem történt meg a két ország közötti gazdasági forgalom romlása, ami nemcsak következetességet jelent, hanem akaratot is arra

²⁴ Az adatok a KSH honlapjáról származnak. Elérhető: <https://www.ksh.hu/kulkereskedelem-es-fizetesi-merleg>, Látogatva 2024.04.19.

vonatkozóan, hogy a két kormány között létrehozott egyezség, miszerint meg kell valósítani az országok közötti 6 milliárd dolláros kereskedelmi forgalmat, valós cél, nem csak politikai szlogen.

Arról sem szabad megfeledkezni, hogy Magyarország erős külkereskedelmi kitettségét tapasztalva az Európai Unióval szemben, a magyar politikai döntéshozók 2012-ben meghírdették a Keleti Nyitás Stratégiáját. A stratégia célja az Európai Unión kívüli országokkal való külkereskedelmi kapcsolatok fokozása és a koncentráció csökkentése. Többek között ennek is köszönhető, hogy a balkáni országok közül Magyarország legnagyobb kereskedelmi partnere Törökország, az export és az import szerint egyaránt. A magyar export vonatkozásában elmondható, hogy a kereskedelem értéke 2012-ben elérte az 1512 millió dollárt, majd 2020-ra már a 2088 millió dollárt is meghaladta. A Törökországból érkező import esetében jóval nagyobb növekedést mutatnak az adatok, ugyanis 2012-ben 551 millió dollár értékben vásárolt Magyarország különféle termékeket, ami a következő években folyamatosan emelkedett, 2019-re meghaladva az 1480 millió dollárt is. A jelek szerint ezek a számok a következő években csak növekedni fognak, erről a növekedési igényről szólt a december 18-án megrendezett török-magyar csúcs is (Braun, 2022).

Interjúk

Kutatásom során, a szakirodalom, illetve a sajtó elemzése mellett, arra is törekedtem, hogy interjúkat készítek olyan, a magyar-török kapcsolatok alakítása és vizsgálata szempontjából elismert szakemberekkel, akik bőséges ismeretre és tapasztalatra tettek szert az évek során, a témával kapcsolatban. Fontosnak tartom, hogy mélyebben megismerjük a két nép közötti kapcsolatot, ezért interjúalanyaimat mindkét nemzet tagjai közül választottam. A három, szakmai szempontból legjobban sikerült interjúmmal szeretném alátámasztani a magyar-török nép közötti kapcsolat mélységét, illetve azt, hogy a két ország viszonya az elmúlt 20-25 évben jelentős mértékben fejlődött. Így esett a választásom egyrészt Dr. Pintér Attila isztambuli főkonzulra, másrészt Dr. Sipos Áronra, az Isztambuli Liszt Intézet igazgatójára, harmadrészt pedig Dr. Emre Saral-ra, aki a Török-Magyar Baráti Társaság elnökségének tagja, a Hacettepe egyetem történelem szakos tanára, illetve a Török-magyar diplomáciai kapcsolatok a két világháború között (1920-1945) című kötet társszerzője. A

három interjúalany három szakágat képvisel, míg a főkonzul úr a diplomáciai, politikai, gazdasági kapcsolatok terén jártas, addig az igazgató úr a kulturális, művészi világban van otthon, Emre Saral úr pedig az oktatásban, illetve specifikusan a török-magyar kapcsolatokban érzi otthon magát.

Kíváncsi voltam arra, hogy az alanyok szerint melyek lehetnek azok a történelmi támpontok, amelyek hozzájárultak a két ország közötti kapcsolat fejlődéséhez, arra, hogy mi lehet a közös ezekben a támpontokban, illetve arra, hogy melyek voltak a legfontosabb külső és belső politikai tényezők, amelyek hozzájárultak a két ország közötti kapcsolat fenntartásához és megerősítéséhez, az elmúlt 20-25 évben. A további kérdések a két ország jó partneri kapcsolatának motivációjára, illetve azokra a jövőbeli teendőkre vonatkoztak, amelyek által a két nép építő kapcsolatának fenntartása valósulhat meg. Végül pedig az érdekelt, hogy az interjúalanyok szerint mit tanulhat egymástól a két nép, akár kulturális, akár a mindennapok terén.

Dr. Pintér Attila, isztambuli főkonzul

„Mit tanulhatunk egymástól? Tulajdonképpen mindent. Hiszen a közös vonásokkal együtt számos szokásunk eltér. Törökországban rengeteg időt töltenek az emberek a szabadban. Nem kirándulásokra gondolok, hanem éttermek, kávézók teraszaira, amelyek akkor is tele vannak, ha éppen rossz az idő. Mindez azt is jelenti, hogy a török emberek sokkal több időt töltenek egymás társaságában, mint mi. Hozzáteszem, hangosabbak is, mint mi, ennek vélhetően az az oka, hogy temperamentumosabbak.”

Dr. Pintér Attila hatalmas tapasztalattal rendelkező személy, úgy a nemzetközi kapcsolatok-, mint a magyar-török kapcsolatok terén. Mielőtt kinevezték volna isztambuli főkonzulnak, ő volt Magyarország belgrádi nagykövete, így a balkáni országok történelmével és politikai helyzetével is képben van. Az sem elhanyagolható tény, hogy Pintér úr turkológia szakon végzett az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, így sem a Törökországgal, sem pedig a török néppel kapcsolatos tudása nem megkérdőjelezhető. A következő bekezdésekben a vele készült interjúból idézek és vonom le a legfontosabb következményeket.

Pintér úr szerint a 19. század második felében élénkültek meg a két ország és a két nép közötti kapcsolatok, ebben komoly szerepe volt a magyar nép eredetével kapcsolatos

kutatásoknak, illetve az 1877-78-as orosz-török háborúnak is. Elmondása szerint „a magyar közvélemény komoly szimpátiával és rokonszenvvel követte a magyar forradalom és szabadságharc leveréséért felelősnek tartott cári Oroszország serege ellen harcoló török csapatok küzdelmét. 1877 januárjában magyar diákok küldöttsége járt Konstantinápolyban és ajándékozott díszkardot az oszmán hadsereg főparancsnokának, majd ugyanezen év tavaszán egy oszmán küldöttség viszonzásképpen a magyar diákoknak ajándékozott egy Mátyás palotájából származó, 35 kötetből álló Corvina-gyűjteményt.” A későbbiekben, a két világháború is meghatározó szerepet játszott a két ország közötti kapcsolatokban, hiszen az I. világháború idején szövetségesek voltak az országok. A Monarchia csapatai a közel-keleti frontokon harcoltak, az oszmán egységek pedig a keleti fronton. „Meglepő módon ebből a történettudomány is rengeteget profitált. Przemysl ostrománál esett fogságba egy alig 24 éves fiatalember, aki 5 éves hadifogsága alatt megtanult a török hadifoglyoktól törökül. Fekete Lajosnak hívták, és munkássága a következő majdnem 5 évtizedben meghatározó jelentőséggel bírt a magyar turkológia szempontjából. Az ő tanítványa volt Káldy-Nagy Gyula, aki nagy szeretettel és tisztelettel Mesteremnek emlegette Fekete professzor urat és szinte valamennyi ma élő magyar turkológus, oszmanista Káldy tanár úr tanítványa volt. Én is...” – emelte ki a főkonzul úr. A háborúk mellett hangsúlyozta Musztafa Kemál Atatürk szerepét is, akinek, elmondása szerint, nagyon erős kultusza volt Magyarországon. Ez elsősorban annak volt köszönhető, hogy vezetésével Törökországnak volt ereje felülírni az I. világháborút lezáró békediktátumot. A főkonzul úrtól azt is megtudhattuk, hogy „amikor 1933-ban Jungerth-Arnóthy Mihály²⁵ átadta megbízólevelét a török elnöknek, az államfő csaknem egy órát beszélgetett vele. Az utána következő német követ 10 percet kapott.” Ebből a kis anekdotából is kiderül, hogy már a két világháború közötti időkben is nagy volt az érdeklődés és a tisztelet a két ország között.

Ami a jelent illeti, az interjúból kiderül, hogy Pintér úr szerint a két ország közötti kapcsolat szempontjából „az igazán komoly áttörés azonban 2010, sőt inkább 2014 után következett be, amikor az egyébként kiváló politikai kapcsolatok mellett lassan, de fokozatosan elmélyültek a gazdasági-kereskedelmi kapcsolatok is. Míg 2015-ben alig 50 millió dollár volt a magyarországi török investíciók értéke, addig 2023-ban már 800 millió, kereskedelmi kapcsolataink pedig, amelyek az 1990-es évek végén alig 500 millió dollárra rúgtak, 2023-ban már elérték a csaknem 4 milliárd dollárt.” A gazdasági tényezők mellett

²⁵ Jungerth-Arnóthy Mihály (Bácsordas, 1883. március 13. – Budapest, 1957. szeptember 11.) - Magyar diplomata, külügyminiszter-helyettes (1944), 1945 előtt több országban követként képviselte Magyarországot, így Törökországban is.

kiemelendők a politikai tényezők, főkonzul úr véleménye szerint ebből a szempontból a legfontosabb, hogy mindkét ország a NATO tagja, illetve, hogy mindkét ország számára kiemelt jelentőséggel bír a Balkán stabilitása és biztonsága. Ezek mellett kiemelte, hogy a két ország közötti kapcsolatoknak fontos alapját képezi az a tény, hogy „Törökországot 2002, Magyarországot pedig 2010 óta ugyanaz a kormány irányítja. Ez nemcsak a belpolitikában jelent stabilitást, hanem a külpolitikában is. 2013 óta összesen 5 kormányzati csúcsra került sor, vagyis a Felső Szintű Stratégiai Együttműködési Tanács ennyi alkalommal ülésezett.”

Kulturális szempontból fontos, hogy „az elmúlt években Magyarországon rengeteg oszmán emléket újítottak fel, ezt Törökországban nagyra értékelik és így Törökországban is nagy becsben tartják a magyar történelemhez kapcsolódó emlékeket, legyen az Rodostóban vagy Kütahyában vagy Izmitben vagy Osmaniyeiben. Komoly gesztus volt török részről, hogy Isztambul egyik külvárosában, Pendikben szobrot kapott Puskás Ferenc. Ne feledjük, a 2023 februári délkelet-anatóliai földrengést követően hazánk elsőként sietett Törökország segítségére, ezt a támogatást török barátaink nagyra értékelték és azóta is minden alkalommal megköszönik nekünk.” Az elmondottakból kiderül tehát, hogy a szimpla odafigyeléssel, illetve a jó kapcsolat fenntartásának igényével könnyedén érhetőek el olyan dolgok, amelyek hozzájárulnak a két ország közötti viszony ápolásához és fejlesztéséhez. Egyik ország kormányának sem nagy pénzügyi áldozat rendben tartani emlékműveket, illetve segítséget küldeni természeti katasztrófák esetén, csupán akarat kérdése.

Dr. Sipos Áron, az Isztambuli Liszt Intézet igazgatója

„Ezen relációban is az együttgondolkodás, nyitottság, megismerés a kulcsszó, amelyre a Magyar-Török Kulturális Évad kiemelkedő platformot biztosíthat, hisz mind a magyar fél Törökországban, mind pedig a török fél Magyarországon 100-100 programot valósít meg különféle területen, közösen szervezett nyitó és zárórendezvénnel. Ezen nagyszabású projektet követően lesz lehetőség a tapasztaltok megfogalmazására, kiértékelésre, és a továbblépési lehetőségek definiálására.”

A világ 24 országában működő 26 Liszt Intézet, avagy Magyar Kulturális Központ, megkülönböztetett szerepet játszik a magyar kultúra, oktatás és tudomány kimagasló

teljesítményeinek nemzetközi megismertetésében, a tudatos, értékorientált Magyarország-kép építésében. Az intézeti hálózat arra törekszik, hogy a magyar nép kulturális értékeit nemzetközi szinten megismertesse, a magyarság jó hírét eljuttassa a nemzetek közösségébe, valamint a határon inneni és túli magyarság kulturális kapcsolatait ápolja és építse. (Culture.hu) Ennek a rendszernek a része az isztambuli Liszt Intézet is, amely 2013-ban nyitotta meg kapuit a törökországi közönség számára, azzal a céllal, hogy aktív része lehessen a nagyváros kulturális életének, programjai és kiállításai magyar ízekkel gazdagíthassák a metropolisz multikulturális világát (Culture.hu). Az Intézet vezetője Dr. Sipos Áron, aki az egyik legjárta szakember az általam kutatott téma kulturális részének. A következő bekezdésekben a vele készült interjúból idézek és vonom le a legfontosabb következményeket.

Az igazgató úr a történelmi kitekintőt még régebből kezdte, mint a főkoznul úr, hiszen kiemelte, hogy a népek közötti kapcsolat vizsgálata szempontjából mindenekelőtt fontos, hogy a honfoglalás előtti időszakról is beszéljenek az elemzők, *„hiszen a nomád életmódot folytató belső-ázsiai népek világa és kultúrája jelleme – a magyar török-kapcsolatok egyes, főként a történelem és néprajz szempontjából leírható aspektusa ide vezet.”* Egy másik, a népek közötti kapcsolat szempontjából fontos korszak *„a 16-17. századi oszmán hódoltság kora, amelyet egyfelől a folyamatos harcok jellemeztek, másfelől viszont az építészet és a folklór hagyományok. A gasztronómia területén egyedülálló örökség jött létre, amelynek kutatása és védelme napjainkban jelentős feladatunk, és a két ország közti kultúrdiplomáciai kapcsolatok palettájának lényeges részét teszi.”* – emeli a ki a diplomata. Ezek mellett említésre kerültek, akárcsak az előző interjú során, a forradalmak- és szabadságharcok élén álló magyar nemesek, honvédők és kíséretük Oszmán Birodalom általi ellátása és védelme is. Nem csoda, hogy mindkét interjúalany szerint fontos az előbb említett tényező, hiszen ezek a történetek a mai napig mindkét ország kultúrájában ismeretesek, ezt bizonyítja az emlékhelyek fenntartására vonatkozó akarat és odaadás is.

Ami a két ország közötti politikai és kulturális kapcsolatrendszerrel illeti, Dr. Sipos Áron kijelentette, hogy a releváns és aktív kapcsolódási felületet a különféle profilú intézmények és diplomáciai szervezetek széles és gazdag palettája jelentik. Ilyen, a már fent említett Yunus Emre Kulturális Központ, illetve a Magyar Kulturális Központ Isztambulban, amelynek az elődintézményéne az 1917-ben nyílt Konstantinápolyi Magyar Tudományos Intézet tekinthető. Fontos megjegyezni, hogy előbb említett intézet Magyarország első, állami alapítású külföldi kutatóintézete volt. Sipos úr elmondása szerint *„az említett elődintézmény*

egy nagyon fontos lépésnek tekinthető nem csupán a magyar-török kapcsolatok relációjában, de az ország intézményesített kultúrdiplomácia-történetében is.”

Ami az elmúlt húsz-huszonöt évet illeti, az igazgató úr szerint a két ország kulturális kapcsolataink fejlődése szempontjából a kilencvenes évek közepe volt a mérföldkő, hiszen akkor alapította meg a Török Köztársaság a Magyar-Török Barátság Parkot, Szigetváron. Ezt követően kapott lendületet a magyar történelmi emlékhelyek létesítése és ápolása Törökországban is: Rákóczi és Mikes Kelemen szobrának felállítása Rodostóban (1994, 2000), Bartók Béla mellszobrának felállítása Ankarában (1996) és Budapesten (2000), Kossuth Lajos szobrának felavatása Kütahyában (1997), Kmety György szobrának felavatása Isztambulban (2000). *„Kulturális együttműködéseink fontos szempontjai a különféle könyvkiadások, műfordítói műhelytalálkozók, kutatási és oktatási együttműködések, állami ösztöndíjak, vendégoktatói pozíciók, az Isztambulba delegált levéltári szakdiplomatai státusz.”* Végül hozzáfűzte, hogy *„intézményi vonatkozásban érdemes látni a törökországi állami missziókon feladatot ellátó diplomaták növekedő számát, a kereskedelemfejlesztésért felelős HEPA Turkey (régebben ALX) és EXIM Bank isztambuli képviselőjének szerepét.”*

Az interjúból kiderül tehát, hogy a személyes, jó viszony, intézményi és szakértői együttműködések megfelelő alapot biztosítanak a török és magyar kulturális kapcsolatok erősítéséhez. Mindehhez pedig kiváló alapot biztosít a két ország közötti történelmi múlt, amely már a honfoglalás előtti időkben elkezdődött.

Dr. Emre Saral, kutató, egyetemi tanár

„A két ország és két nép közötti kapcsolat nem hétköznapi, hiszen erejét a kölcsönös rokonszenvből és a szeretet kötelékéből nyeri.”

A harmadik interjúm esetében egy olyan török anyanyelvű illetőt választottam, aki az egyik legaktívabb gyakorlati szervezője a magyar és török kapcsolatoknak. Az előző interjúalanyokkal ellentétben Dr. Saral nem állami környezetben dolgozik, hanem civilként próbálja meg fenntartani a két nép közötti emberi kapcsolatokat. Történelem szakos tanárként jól ismeri a két nép közötti viszony történelmi hátterét, a Török- Magyar Baráti Társaság²⁶ (Turkmacar) elnökségi tagjaként pedig a mai napig aktív résztvevője és szervezője a fent

²⁶ A Minisztertanács döntésére 1992. június 6-án, jött létre Ankarában. Céljai: A két nép közötti, régi baráti és kulturális kapcsolatok erősítése, ugyanakkor a török és magyar társadalom közötti tudományos, politikai, kulturális és gazdasági kapcsolat fejlesztése és előremozdítása.

említett kapcsolatoknak. Édesapja, İsmail Tosun Saral, a baráti társaság alapítója. Dr. Emre Saral és Dr. Kövecsi-Oláh Péter által közösen megírt Török-magyar diplomáciai kapcsolatok a két világháború között (1920-1945) című alkotás az ELTE Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetének gondozásában jelent meg 2023-ban. A kötet választ próbál adni többek között arra, hogy mi történt az elmúlt száz évben, hogyan szervezte újjá önmagát az Oszmán Birodalom romjain az új török állam?; A törökök "atyjaként" emlegetett Mustafa Kemal hogyan tekintett ránk, magyarokra?; Mi a közös II. Rákóczi Ferencben, Kossuth Lajosban és Kállay Miklósban?, vagy éppen arra, hogy hogyan látták a muszlim életet egy szekuláris államban a magyar hittérítők? (Emre Saral, Kövecsi-Oláh Péter, 2023) .

Dr. Saral interjújából számos érdekes gondolat származik, ilyen például az is, hogy *„a két ország és két nép közötti kapcsolat nem hétköznapi, hiszen erejét a kölcsönös rokonszenvből és a szeretet kötelékéből nyeri.”* Szerinte a gazdasági lehetőségek mellett, az is fontos alapja a kapcsolatnak, hogy Törökország Magyarországra a nyugat felé nyíló ablakként tekint. Ismeretes, hogy Törökország már 1987-ben kérte a felvételét az Európai Unióba, de az ország csatlakozása azóta sem sikerült. Emiatt pedig, bár Európa különböző országaiban jelentős a török lakosság és a diaszpóra, nehezen leküzdhető *„érzelmi falak”* létesültek a két nép között. A törökök sokat csalódtak a nyugati országok vezetőiben, illetve az Európai Unióban, így kénytelenek kételyekkel tekinteni a Törökország és Európai Unió közötti kapcsolatokra. Emiatt is játszik fontos szerepet Magyarország, hiszen Törökország számára az EU-ban ő az elsődleges partner.

A tanár úr kiemelte Vámbéry Ármin, híres turkológus és orientalista szerepét, aki a magyar mellett, az angol-török és Habsburg-török kapcsolatok alakulásában is fontos szerepet játszott, így az angol mellett az oszmán szultáni udvarban is díszvendégnek kijáró tisztelettel fogadták. Vámbéry Keleten való tartózkodásának hála a magyar név a muszlim keleten és Afganisztánban is jobban ismert, mint más európai népek neve. Ez a szellemi alapja annak is, hogy ma Magyarország megfigyelőként van jelen a Türk Tanácsban, ahol Törökországon kívül, más ázsiai országokkal is kapcsolatot ápol.

Kulturális szempontból kiemelendő a nagy népszerűségnek örvendő Kurultáj, amelyen a Magyar Turán Alapítvány két évente összehozza a török származású népeket és kultúrákat. *„Olyan magyarok érkeznek hazánkba, akik a török kultúrát építészeti-, zenei-, folklór-, néprajz- történelem- és nyelvészeti szempontból is szeretnék tanulmányozni, ez pedig*

hidat emel a két nép között.” A rendezvény mellett a török televíziós műsorok fontosságát is firtatta, véleménye szerint „Magyarország főleg a népszerű "Szulejmán" sorozatnak köszönhetően nyitotta meg kapuit a magyar tévé többi török produkciója előtt is. A sorozat egy időre elérte a 130 ezret a Magyarországon megnyílt rajongói oldal követőinek száma tekintetében. A sorozatban Szulejmánt alakító Halit Ergenç olyan népszerű volt, hogy a mellszobrát már majdnem felállították Magyarországon. A sorozat felkeltette a magyar emberek érdeklődését a török művészek, a török kultúra, az autentikus keleti motívumú ruhák, a török-keleti tárgyak, például a vízipipa és a szőnyegek iránt, és jelentősen megnőtt a Törökországba érkező magyar turisták száma.” Ezek mellett, a közös sportélet sem elhanyagolható, kapcsolatépítés szempontjából. „A Törökország és Magyarország között lejátszott labdarúgó-mérkőzések is közeledést kiváltó elemek közé tartóztak. Törökország 1956-ban 3-1-re legyőzte az Aranycsapatot. Ezt a győzelmet máig a török labdarúgó-válogatott legnagyobb győzelmeként tartják számon. A 80-as években a nagyon erős Magyarország 6-0, 4-0-ra verte Törökországot, de a meccseken mégis a barátság és a szimpátia került mindig előtérbe”

Történelmi szempontból, akárcsak az előző interjúalanyok, ő is kiemelte az 1956-os forradalom eseményeit, illetve azt, hogy „Törökország nagy rokonszenvvel viseltetett a Szovjetunió csizmái alatt összeroppanó magyar nemzet iránt.” Korábbi kutatásai alapján, körülbelül 500 menekült érkezett Törökországba, „akiknek a hatása a török szellemi életre nagyobb volt, mint a számuk,” hiszen mesteremberek, illetve értelmiségiek érkeztek az országba, akik sokat segítettek, főleg építészeti szempontból. Törökországban ma is számos, magyar mérnökök által épített épületek vannak, például irodaépületek, vagy régi hotelek. Az egyik legfontosabb ilyen épület, a Tittes György által tervezett első ankarai meteorológiai mérőház, amelynek meghatározó szerepe volt az országos meteorológiai szolgálat megeremtésében.

Dr. Saral az oktatást is a két ország közötti kapcsolat egyik kulcsfontosságú elemének tekinti. „A világ első turkológiai tanszékét Vámbéry Ármin hozta létre 1871-ben Budapesten. Ez azt jelzi, hogy erős turkológiai hagyomány uralkodik az országban. A magyar turkológia olyan nagy neveket szült, mint Németh Gyula²⁷ és Hazai György²⁸. Ma a budapesti Eötvös

²⁷ Németh Gyula (Karcag, 1890. november 2. – Karcag, 1976. december 14.) - nemzetközi hírű magyar nyelvész, akadémikus és turkológus, az első török nyelvtan szerzője, amely ma is alapmű. Törökországban ma is nagy megbecsülésnek örvend. Az egyetlen ismert alán nyelvemlék azonosítója

²⁸ Hazai György (Budapest, 1932. április 30. – Budapest, 2016. január 7.) - magyar turkológus, orientalista, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja. A török népek és a török

Loránd Tudományegyetem (ELTE) turkológiai szakán és a Szegedi Tudományegyetem Altajisztika tanszékein folyik törökkutatás. Ankarában is működik egy hungarológiai tanszék, amelyet maga Atatürk parancsára hoztak létre. Ez a tanszék ma Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékként működik az Ankarai Egyetem Nyelv-, Történelem- és Földrajzi Karán belül. Olyan, a szakma számára fontos személyek dolgoztak ezen a tanszéken, mint Rásonyi László²⁹ és Halasi-Kun Tibor³⁰. Olyan nevek is voltak a tanítványai, mint Hasan Eren³¹ és Şerif Baştav³².”

A Dr. Emre Saral-al folytatott interjú sok szempontból gyakorlatiasabb mint az első két interjú, és sok új, a két ország közötti viszony szempontjából fontos és érdekes információt közöl. Jó volt értesülni az emberi viszonyokat építő tényezőkről is, mint például a sport és a szórakozás.

Összegzés

Ahogy bevezetőmben említettem, 2024 Törökország és Magyarország közös kulturális éve. Ennek okán született meg a jelen dolgozat is, amely azt bizonyítja, hogy a két ország között a kapcsolatok igazán a 2000-es évek után lángoltak fel, illetve még specifikusabban a második Orbán-kormány idején, tehát a 2010-es évektől elkezdve. Bár az országok már az I. Világháború lezárását követően barátsági szerződést írtak alá egymással, a kettejük közötti viszony a rendszerváltásig csupán takaréklángon működött. Kutatási kérdéseimre tehát sikerült válaszolni, sikerült felderítenem, illetve összegeznem azokat a kulturális, politikai és gazdasági tényezőket, amelyek jelentős mértékben hozzájárultak a két

nyelv nemzetközi hírű kutatója. 2002 és 2003 között az Andrássy Gyula Budapesti Német Nyelvű Egyetem alapító rektora.

²⁹ Rásonyi László (Liptószentmiklós, 1899. január 22. – Budapest, 1984. május 4.) - a 20. század egyik kiemelkedő magyar turkológusa volt. Jelentős munkát végzett a török nyelvek, kultúrák és népek tanulmányozásában. Részletesen foglalkozott a magyar-török kapcsolatokkal, a magyar őstörténettel és a magyar néprajzzal is.

³⁰ Halasi-Kun Tibor (Zágráb, Horvát-Szlavon Autonóm Királyság, 1914. január 19 – Budapest, 1991. október 19.) - magyar orientalista és egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagja (1986 óta)

³¹ Hasan Eren (Vidin, 1919. március 15. – Ankara, 2007. május 26.) - török akadémikus etimológus, nyelvész, turkológus és hungarológus, aki a török és a magyar nyelvre specializálódott. 1983 és 1993 között a Török Nyelvi Egyesület vezetője volt. A Magyar Tudományos Akadémia tagja. 1988-ban Eren évtizedekig foglalkozott a török nyelv etimológiájával. Megírta a Török etimológiai szótárt is. 2000. június 24-én Orbán Viktor a magyar nyelvért tett hozzájárulásáért kitüntetéssel (Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje) tüntette ki.

³² Şerif Baştav (?) Neves turkológus, hungarológus.

ország közötti kapcsolatok fejlődéséhez. Ehhez felhasználtam, a szakirodalom mellett, statisztikai adatokat, információkat, különböző média- és sajtótermékeket, illetve sikerült interjúkat is készítenem olyan emberekkel, akik igazi szakértői és gyarkolói a témának.

Írásom áttekintéseként létrehoztam egy táblázatot, amely összefoglalja a fent említett legfontosabb tényezőket és mérőföldköveket. Erősen észlelhető a különbség a 2000-2010 közötti időintervallumok-, illetve a másik két elemzett időintervallum között. Véleményem szerint ez a magyarországi politikai viszonyoknak tudható be, hiszen 1998-2002 között az első Orbán-kormány idejében megtörtént a kapcsolat létrehozása, ugyanis 2000-ben a miniszterelnök ellátogatott Törökországba, hogy a kétoldalú kapcsolatokról beszéljen, azonban, miután kormányváltás történt Magyarországon, a kétoldalú viszont fejlesztése abbamaradt. Ez a 2010-es kormányváltás után ismét megváltozott, a második Orbán-kormány már újra partnerként tekintett Törökországra. 2012 után pedig, miután a magyar kormány meghirdette a Keleti Nyitás Stratégiáját, a politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatok soha nem látott magasságokba léptek.

Időszak	Kulturális kapcsolatok	Politikai kapcsolatok	Gazdasági kapcsolatok
2000-2010	- 2000-ben avatták fel Kmety György szobrát Isztambulban	- 2000. május 24-27. között zajlott az első magyar miniszterelnöki látogatás Törökországban 17 év kihagyás után	- a Magyarországról Törökországba irányuló közvetlen beruházások 2002-2010 között 29 millió dollárt tettek ki - a török közvetlen befektetések Magyarországon ugyanebben az időszakban 112 millió dollárt tettek ki -2006 óta látja el a Çelebi Ground Handling Hungary Kft a Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér földi kiszolgálását - 2010-ben, az Invitel International cég megvásárlásával került a magyar piacra az egyik legjelentősebb török befektető, a Türk Telekom
2010-2020	- 2012-ben hozzák létre az isztambuli magyar iskolát - 2012-ben Atatürk szobrot avatnak fel Budapesten - 2013-ban kezdték meg működésüket a két ország kulturális kapcsolatait erősítő központok – Budapesten a Yunus Emre Kulturális Központ, Isztambulban a Liszt Intézet	- 2012-ben hirdeti meg Magyarország a Keleti Nyitás Stratégiáját - 2013. február 4–5-én Törökország részéről az akkor még miniszterelnök Recep Tayyip Erdoğan járt Magyarországon – korszakváltás a kapcsolatokban – megalakul a Magas Szintű Stratégiai Együttműködési	- míg 2010-ben 581,8 millió USD értékben érkezett török áru Magyarországra, addig 2015-re ez az összeg közel megduplázódott (1 001,50 millió USD), 2020-ra pedig elérte az 1 888,60 millió USD-t - 2013 óta végez logisztikai tevékenységet az Ekol Logistics Magyarországon

	- 2017-ben nyitották meg a Török-Magyar Barátság Parkot Pendikben - 2017-ben, Orbán Viktor, magyar miniszterelnök a Magyar Érdemrend Középkeresztjét adományozta a TİKA (Török Együttműködési és Koordinációs Ügynökség) vezetőjének, mivel számos projekt megvalósításáért felelt, többek között a Szulejmán szultán türbéjének (síremlékének) felkutatását célzó Szigetvár környéki ásásokat, Gül Baba, illetve Idrisz Baba türbéjének felújítását, illetve a Magyar Tudományos Akadémia Keleti Gyűjteményének kapacitásbővítését is övezte	Tanács - 2013. december 17–18-án Orbán Viktor viszonzta a miniszterelnöki látogatást Törökországban, ekkor került sor a Tanács első ülésére is - 2014. február 16–18-án Abdullah Gül török államfő látogatott Budapestre, mely látogatást Áder János 2015. március 12–14-én viszonzott - 2015 február 24-én tartották a második stratégiai együttműködési találkozót Budapesten. Az ülés alkalmával hat egyezményt írtak alá az együttműködés különböző területein. - 2016. augusztus 23-i látogatásán, Sziijártó Péter külügyminiszter, első európai uniós külügyminiszterként az országba látogatva, szolidaritását fejezte ki a júliusi puccskísérletet követően - 2017 júniusában Ankarában került sor a Magas Szintű Stratégiai Együttműködési Tanács harmadik értekezletére - 2018 júliusában, Orbán Viktor miniszterelnök személyesen részt vett Erdoğan elnöki beiktatásán - 2018. szeptember 3. óta rendelkezik Magyarország megfigyelői státusszal a Türk Államok Szervezetében	- 2015-ben létrejön a HEPA OFFICE azzal a céllal, hogy a még kiaknázatlan lehetőségek és szinergiák kihasználásával hozzájáruljon Magyarországhoz és Törökországhoz külkereskedelmi kapcsolatainak továbbfejlesztéséhez - 2015-ben az Eximbank megnyitotta irodáját Isztambulban - 2011 és 2020 között 361,7 millió eurónyi török tőke került kihelyezésre Magyarországon - 2019-ben a két ország közötti kereskedelmi forgalom értéke 2.731millió dollár volt
2020-2024	- 2018-ban adják át a felújított Gül baba türbéje emlékhelyet, amely a törökök egyik legfontosabb Európai műemléke - 2021-ben 150 főről 200 főre emelik a török diákok rendelkezésére álló magyarországi ösztöndíjak száma - 2023. december 18-án, pontosan 100 évvel a kétoldalú paktum aláírása után, gálaesttel vette kezdetét a magyar-török kulturális évad - 2023. december 29-én megnyílt Ankarában az Ormos Imre park - 2024 – Török-magyar kulturális év, 100-100 kulturális rendezvény megszervezése	- a 2023. februárjában bekövetkezett délkelet-anatóliai földrengés esetében Magyarország elsőként segít Törökországnak - 2023. augusztus 20-án Recep Tayyip Erdoğan török elnök ellátogat a Budapesten megrendezett Atlétika-világ bajnokságra - 2023. december 18-án ismét Magyarországra látogat a török elnök, ezúttal közös politikai nyilatkozatot írnak alá a Magyarország és Törökország közötti kiemelt stratégiai partnerségről	- 2020-ban megkezdődik a gázszállítás Magyarországra a Török Áramlaton keresztül - 2022-ben több mint 165 ezer magyar turista látogatott Törökországba - 2022-ben a kétoldalú kereskedelemi forgalom elérte a 3,446 milliárd dollárt - 2023-ra már elérte a 4,3 milliár dollárt

Kitekintés

A száz éve aláírt barátsági szerződés túlélte a második világháborút, túlélte a kommunizmust, sőt még a hidegháborút is. Az 1990-es években ennek a szellemiségnek a nyomán jutott el a két ország oda, ahol most tart, illetve ennek a szellemiségnek az oltárán fejlesztették tovább kapcsolataikat az ezredfordulót követően is. Nagyon kevés olyan dokumentum létezik a nemzetközi diplomáciában, amely egy évszázad után, napjainkban is tovább él, miként az Ankarában aláírt barátsági és együttműködési szerződés (Hóvári, 2023).

Dolgozatom során úgy érzem sikerült megvizsgálnom, illetve, felsorakoztatnom azokat az érveket, amelyek bizonyítják azt, hogy a két ország közötti kapcsolat egyre erősebb és egyre virágzóbb, úgy kulturális, mint politikai és gazdasági téren. Annak ellenére, hogy a világpolitika aktuális kérdéseiben nincsen minden fronton egyetértés Magyarország és Törökország között, a két állam képes egy magas szintű partnerséget fenntartani. Törökország szkeptikus hozzáállása az EU-hoz, az országok teljesen eltérő hozzáállása a palesztin-izraeli kérdéshez/háborúhoz, és egyéb eltérő politikai vélemények arra engednének következtetni, hogy a partnerség üteme alábbhagyjon, azonban ennek éppen az ellenkezőjét tapasztaljuk, hiszen a nehéz gazdasági idők ellenére is arra törekedik a két ország, hogy növelje az egymással létrejött gazdasági szövetséget, illetve, hogy a lehető legtöbb kulturális programnak adjon teret a két ország közös kulturális évében.

A fent felsorakoztatott interjúk is erre engednek következtetni, illetve arra, hogy az élő kapcsolat az utóbbi 20 év során jelentősen megerősödött és sikerült építkezni a szilárd történelmi és kulturális hasonlóságokra, illetve a népek közötti rokonszenvre.

Bízom abban, hogy munkámmal sikerült egy mindenki számára világos ismertetőt írnom a témával kapcsolatban, és abban is, hogy egyben motiválni tudtam olvasóimat arra, hogy ők is megismerjék úgy Törökországot, mint a török-magyar kapcsolatokat, emlékhelyeket, közös hőseinket.

Írásomat a már idézett barátsági szerződés első cikkének szövegével zárom, mely a baráti és partneri kapcsolat jövőbeli fejlesztésére kötelezi a két országot: „A Magyar Királyság és a Török Köztársaság között, úgyszintén a két állam állampolgárai között, zavartalan béke, valamint őszinte és állandó barátság fog fennállni (Kormányrendelet).”

Könyvészet

85/2015. (IV. 9.) Kormányrendelet.

apnews. (dátum nélkül.). Letöltés dátuma: 2024.07.19., forrás:

<https://apnews.com/article/sweden-hungary-nato-turkey-membership-defense-russia-a1ce06ef3da02b9c892e625efa138d35>

BBC. (dátum nélkül.). Letöltés dátuma: 2024.07.19., forrás: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-68945380>

Braun, E. (2022). Helyzetkép a Keleti Nyitás Stratégia megvalósításáról: külkereskedelem (I. rész). *Oeconomus Gazdaságjuttató Alapítvány*.

Culture.hu. (dátum nélkül.). Letöltés dátuma: 2024. 04 13, forrás:

<https://culture.hu/hu/budapest/kulfoldimagyarintezetek>

Culture.hu. (dátum nélkül.). Letöltés dátuma: 2024. 4 13, forrás:

<https://culture.hu/hu/istanbul/rolunk>

Diaszpóra. (dátum nélkül.). *Diaszpóra Felsőoktatási ösztöndíj*. Letöltés dátuma: 2024, forrás:

<https://diasporascholarship.hu/hu/nyari-egyetemek/>

Egeresi Zoltán, Pénzváltó Nikolett. (2021). Törökország kapcsolata Közép és Délkelet-Európával 1989-től 2018-ig. *VÉDELMI TANULMÁNYOK*.

Egeresi Zoltán, Szigetvári Tamás. (2017). FEUTURE EU 28 Country Report: Hungary. *future.uni-koeln.de*.

ELTE. (dátum nélkül.). *btk.elte*. Letöltés dátuma: 2024. 4 12, forrás:

<https://btk.elte.hu/alapszakok/keletnyelvek-torok>

Emre Saral, Kövecsi-Oláh Péter. (2023). *Török-magyar diplomáciai kapcsolatok a két világháború között (1920-1945)*. Budapest : Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet.

Erasmus. (dátum nélkül.). Letöltés dátuma: 2024. 4 12, forrás: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/>

Európai Bizottság hivatalos honlapja. (dátum nélkül.). Letöltés dátuma: 2024.07.19., forrás:

[consilium.europa.eu: https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/timeline-eu-response-ukraine-invasion/](https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/timeline-eu-response-ukraine-invasion/)

Ezerevparkja. (dátum nélkül.). Letöltés dátuma: 2024. Ápril 26, forrás:

<https://ezerevparkja.hu/makett/pecsi-dzsami/>

Fleish, I. (2007). *A Török Köztársaság története*. Budapest: Corvina.

- Haugom, L. (2019). Turkish foreign policy under Erdogan: A change in international orientation? . *Comparative Strategy*, 38(3), 206–223. .
- HEPA.hu. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2024. April 18, forrás: <https://hepa.hu/>
- Hóvári, J. (2023). Folyamatosság, törések és változások a magyar-török kapcsolatok százéves történetében. *Külügyi Szemle XXII. évfolyam 2. szám*.
<https://ankara.mfa.gov.hu/>. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2023. 10 11, forrás: <https://ankara.mfa.gov.hu/>
- <https://btk.elte.hu/alapszakok/keletinyelvek-torok>. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2023. 10 23, forrás: <https://btk.elte.hu/alapszakok/keletinyelvek-torok>
- <https://budapest.yee.org.tr/hu/content/yunus-emre-intezet>. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2023. 11 12, forrás: <https://budapest.yee.org.tr/hu/content/yunus-emre-intezet>
- <https://culture.hu/hu/istanbul/rolunk>. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2023. 11 23, forrás: <https://culture.hu/hu/istanbul/rolunk>
- <https://kormany.hu/kulgaszdasagi-es-kulugyminiszterium>. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2023. 11 14, forrás: <https://kormany.hu/kulgaszdasagi-es-kulugyminiszterium>
- hungarianturkishyear. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2024. 4 12, forrás: <https://hungarianturkishyear.com/hu/megnyilt-ankaraban-az-ormos-imre-park>
- ii.cz. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2024.07.19., forrás: <https://www.iir.cz/en/how-turkiye-s-balancing-strategy-between-russia-and-the-west-matters-1>
- infostart. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2024. April 25, forrás: <https://infostart.hu/gazdasag/2023/01/31/erosodik-a-torok-magyar-gazdasagi-viszony-rekordot-ert-el-a-ketoldalukereskedelmi-forgalom-tavaly#>
- K. Pintér, T., & Hóvári, J. (2017). *Magyar emlékek Törökországban / Türkiye'de macar izleri*. Budapest: Turkinfo.
- Kövecsi-Oláh, P., & Emre, S. (2023). *Török-magyar diplomáciai kapcsolatok a két világháború között*. Budapest: Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történelemtudományi Intézet.
- KSH.hu. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2024. April 18, forrás: <https://www.ksh.hu/kulkereskedelem-es-fizetesi-merleg>
- KSH.hu. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2024. April 19, forrás: <https://www.ksh.hu/arak>
- Magyarország Parlamentje*. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2024.07.19, forrás: [parlament.hu: https://www.parlament.hu/irom39/02627/02627.pdf](https://www.parlament.hu/irom39/02627/02627.pdf)

- Mandiner*. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2024.07.19., forrás:
https://mandiner.hu/velemeney/2023/03/orban-balazs-velemeney-belfold-szovjetunio-egyesult-allamok-gazdasag-europai-unio#google_vignette
- MCC. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2024. 4 12, forrás: <https://mcc.hu/hir/sokat-erosodtek-a-torokorszag-es-magyarorszag-kozotti-kapcsolatok-az-elmult-evekben>
- miniszterelnok.hu. (2019). MINISZTERELNÖKI KABINETIRODA: Orbán Viktor nyilatkozata Recep Tayyip Erdoğannal, a Török Köztársaság elnökével történt tárgyalását követően.
- MTA. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2024. 4 12, forrás:
<https://hirado.hu/belfold/cikk/2023/12/18/elkezdodott-a-magyar-torok-kulturalis-evad>
- MTI-nepszava. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2024. 4 12, forrás:
https://nepszava.hu/3219243_orban-viktor-erdogan-torokorszag
- NATO. (dátum nélk.). Forrás: NATO hivatalos honlapja látogatva: 2024.07.19.:
https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_227051.htm
- Németh, I. (2018). *Török építészeti emlékek Magyarországon*. Budapest: Romantika Kiadó.
- Oec.world. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2024. April 19, forrás:
<https://oec.world/en/profile/bilateral-country/tur/partner/hun?measureBilateralTradeSelector=vizValueOption2>
- Pénzváltó, N. (2022). Pénzváltó Nikolett: Ostromlóból ka-puőr? Betekintés Magyarország és Törökország kapcsolatába. *Migrációkutató Intézet*.
- Portfolio.hu. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2024. April 19, forrás:
<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20240205/torok-inflacio-meg-mindig-van-feljebb-667193>
- Stipendiumhungaricum. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2024. 4 12, forrás:
<https://stipendiumhungaricum.hu/>
- Törökország Kormánya. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2024. April 18, forrás:
<https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkiye-and-hungary.en.mfa>
- Turkmacar. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2024. 04 13, forrás:
<https://www.turkmacar.org.tr/>
- Worldmeter-Hungary. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2024. April 19, forrás:
<https://www.worldometers.info/coronavirus/country/hungary/>
- Worldmeter-Turkey. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2024. April 19, forrás:
<https://www.worldometers.info/coronavirus/country/turkey/>

1-es számú melléklet

Interjú - Főkonzul - Dr. Pintér Attila

1. *Hogyha a magyar-török diplomáciai kapcsolatokra gondol, akkor Ön szerint melyek lehetnek azok a történelmi támpontok, amelyek hozzájárultak a két ország közötti kapcsolat fejlődéséhez?*

Azt gondolom, hogy ebben a tekintetben több tényező is fontosnak bizonyult. Gondoljunk arra, hogy az Oszmán Birodalom, illetve Törökország is a 18., a 19. és a 20. században befogadta a magyar szabadságért és függetlenségért küzdő hőseinket. A 19. század második felében megélénkültek a két ország és a két nép közötti kapcsolatok, ebben komoly szerepe volt a magyar nép eredetével kapcsolatos kutatásoknak, illetve az 1877-78-as orosz-török háborúnak is. A magyar közvélemény komoly szimpátiával és rokonszenvvel követte a magyar forradalom és szabadságharc leveréséért felelősnek tartott cári Oroszország serege ellen harcoló török csapatok küzdelmét. 1877 januárjában magyar diákok küldöttsége járt Konstantinápolyban és ajándékozott díszkardot az oszmán hadsereg főparancsnokának, majd ugyanezen év tavaszán egy oszmán küldöttség viszonzásképpen a magyar diákoknak ajándékozott egy Mátyás palotájából származó, 35 kötetből álló Corvina-gyűjteményt. Ezek a nagyon komoly gesztusok járultak hozzá ahhoz, hogy a következő években a kapcsolatok fokozatosan elmélyültek. A hazánkba látogató török politikusokat, gazdasági szakembereket lenyűgözte a magyar ipar fejlettsége, ennek köszönhetően a 19-20. század fordulóján számos magyar szakember kapott felkérést a Boszporusz partjáról, népszerűségük töretlen maradt a Török Köztársaság megalakulását követően is.

Az I. világháború idején szövetségesek voltunk, a Monarchia csapatai harcoltak a közel-keleti frontokon, az oszmán egységek pedig a keleti fronton. Meglepő módon ebből a történettudomány is rengeteget profitált. Przemysl ostrománál esett fogságba egy alig 24 éves fiatalember, aki 5 éves hadifogsága alatt megtanult a török hadifoglyoktól törökül. Fekete Lajosnak hívták, és munkássága a következő majdnem 5 évtizedben meghatározó jelentőséggel bírt a magyar turkológia szempontjából. Az ő tanítványa volt Káldy-Nagy

Gyula, aki nagy szeretettel és tisztelettel Mesteremnek emlegette Fekete professzor urat és szinte valamennyi ma élő magyar turkológus, oszmanista Káldy tanár úr tanítványa volt. Én is...

A két világháború között számos magyar szakember érkezett Törökországba, ők jelentős módon hozzájárultak az ország modernizálásához. Sok honfitársunk leszármazottai ma is itt élnek, velük igyekszünk a kapcsolatokat ápolni. Ne feledjük, Musztafa Kemál Atatürknek nagyon komoly kultusza volt az 1920-as, 1930-as években Magyarországon, ami elsősorban annak volt köszönhető, hogy vezetésével Törökországnak volt ereje felülni az I. világháborút lezáró békediktátumot. Atatürk egyébként maga is rokonszenvezett a magyarokkal. Amikor 1933-ban Jungerth-Arnóthy Mihály átadta megbízólevelét, az államfő csaknem egy órát beszélgetett vele. Az utána következő német követ 10 percet kapott.

2. Ön szerint mi lehet a közös ezekben a támpontokban?

A két nép között volt és van egy természetes rokonszenv egymás iránt, amely akkor is érzékelhető volt, amikor a történelem más oldalra kényszerített bennünket. Törökországban komoly figyelemmel és szimpátiával követték az 1956-os magyar forradalmat és szabadságharcot, drámát és verset is írtak tiszteletére. Tarık Buğra drámája Ayakta durmak istiyorum, Şinasi Özdenoğlu pedig verse pedig Macar rapsodisi címmel jelent meg.

Törökországban mindig jó volt magyarnak lenni. Ennek a rokonszenvnek is volt köszönhető a rendszerváltást követően, hogy viszonylag gyorsan sikerült újradefiniálnunk kétoldalú kapcsolatainkat. Az igazán komoly áttörés azonban 2010, sőt inkább 2014 után következett be, amikor az egyébként kiváló politikai kapcsolatok mellett lassan, de fokozatosan elmélyültek a gazdasági-kereskedelmi kapcsolatok is. Míg 2015-ben alig 50 millió dollár volt a magyarországi török befektetések értéke, addig tavaly már 800 millió, kereskedelmi kapcsolataink pedig, amelyek az 1990-es évek végén alig 500 millió dollárra rúgtak, tavaly már elérték a csaknem 4 milliárd dollárt.

3. Melyek a legfontosabb külső és belső politikai tényezők, amelyek hozzájárultak a két ország közötti kapcsolat fenntartásához és megerősítéséhez, az elmúlt 20-25 évben?

Fontos szempont, hogy külpolitikai törekvéseink számos ponton egybeestek és egybeesnek. Amellett, hogy szövetségesek vagyunk a NATO-ban, mindkét ország számára kiemelt jelentőséggel bír a Balkán stabilitása és biztonsága. Alapvető érdekünk, hogy a délkelet-európai térséget a stabilitás és a biztonság jellemezze, hiszen e régió országai fontos szerepet játszanak a két ország gazdaságai számára is. Ma e két ország a legfontosabb külföldi befektetők egyike a térségben, emellett külkereskedelmi tekintetben sem elhanyagolható a Balkán jelentősége, hiszen mindkét állam jelentős aktívummal bír a régió államaival folytatott külkereskedelemben. Az elmúlt évtizedben egyre fontosabbá vált kapcsolatainkban az energetika. Ne feledjük, Törökország ma nélkülözhetetlen tényező hazánk energiabiztonsága szempontjából, hiszen jelenleg a legbiztonságosabb gázvezeték számunkra, a Török Áramlat.

A kapcsolatainknak fontos alapját jelenti az a tény, hogy Törökországot 2002, Magyarországot pedig 2010 óta ugyanaz a kormány irányítja. Ez nemcsak a belpolitikában jelent stabilitást, hanem a külpolitikában is. 2013 óta összesen 5 kormányzati csúcsra került sor, vagyis a Felső Szintű Stratégiai Együttműködési tanács ennyi alkalommal ülésezett.

És végül, de nem utolsósorban, Magyarország 2018 óta megfigyelőként vesz részt a Türk Államok Szervezete munkájában, hazánk valamennyi tagállamban nagykövetséget nyitott és valamennyi tagállam ugyanezt tette Budapesten. A TÁSZ jelentősége abban rejlik számunkra, hogy a tagok felé jelezzük, nemcsak Oroszország és Kína között lehet választaniuk, hanem van egy harmadik út is. E szervezet jelentőségét növeli, hogy a gáztartalékok tekintetében a 3. a világon.

4. Ön szerint mi motiválja leginkább azt, hogy a két ország jó partneri kapcsolatot ápol egymással, a történelmi tényezőktől eltekintve?

Két ország akkor tud jó partneri kapcsolatot kialakítani egymással, ha megvan a kölcsönös bizalom. Azt gondolom, mindkét kormány betartotta a másiknak tett ígéreteit, kölcsönösen számíthattunk és számíthatunk egymásra. Az elmúlt években Magyarországon rengeteg oszmán emléket újítottunk fel, ezt Törökországban nagyra értékelik és itt is nagy becsben tartják a magyar történelemhez kapcsolódó emlékeket, legyen az Rodostóban vagy Kütahyában vagy Izmitben vagy Osmaniyeiben. Komoly gesztus volt török részről, hogy Isztambul egyik külvárosában, Pendikben szobrot kapott Puskás Ferenc.

Ne feledjük, a 2023 februári délkelet-anatóliai földrengést követően hazánk elsőként sietett Törökország segítségére, ezt a támogatást török barátaink nagyra értékelték és azóta is minden alkalommal megköszönik nekünk.

5. Mire érdemes odafigyelni a jövőben, hogyha továbbra is hasonlóan előnyös kapcsolatot szeretne fenntartani a két nép egymás között?

A már említett bizalom kulcsfontosságú és nagyon oda kell figyelnünk arra is, hogy az egymás számára érzékeny kérdésekkel nagyon óvatosan és körültekintően foglalkozzunk. Közeledik 2026, amely egyrészt a mohácsi csata 500. és Szigetvár 1566-os ostromának 460. évfordulója lesz. Mindkét esetben magyar vereséggel ért véget az ütközet, ráadásul Mohács után háromrészre szakadt Magyarország, míg ez az időszak az Oszmán Birodalom talán legvirágzóbb időszaka volt. Nyilvánvaló, hogy erről az időszakról másként fogunk gondolkodni, fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy mindezt a kölcsönös tiszteletet szem előtt tartva tegyük. Evlia Cselebi már a 17. században pozitívan nyilatkozott a magyarokról, kiemelte a magyarok és az oszmánok közötti hasonlóságokat és hasonlóan tett Takáts Sándor is, aki a 20. század elején közzétette a budai pasák magyar nyelvű levelezését, amelyből egy egymás ellen harcoló, ugyanakkor egymást kölcsönösen tisztelő és elismerő népek képe bontakozott ki. Itt jegyzem meg, ha valaki elolvassa Fekete István kiváló regényét, A koppányi aga testamentumát, láthatja, hogy működött ez a kapcsolat a mindennapokban a végeken.

6. Ön szerint mit tanulhat a két nép egymástól? Akár kulturális, akár a mindennapok terén?

Nagyon sok közös van bennünk. Már az imént említett Evlia Cselebi is írt ezekről a hasonlóságokról és bár azóta csaknem 400 év telt el, ezek a közös vonások nem változtak. Mit tanulhatunk egymástól? Tulajdonképpen mindent. Hiszen a közös vonásokkal együtt számos szokásunk eltér. Törökországban rengeteg időt töltenek az emberek a szabadban. Nem kirándulásokra gondolok, hanem éttermek, kávézók teraszaira, amelyek akkor is tele vannak, ha éppen rossz az idő. Mindez azt is jelenti, hogy a török emberek sokkal több időt töltenek

egymás társaságában, mint mi. Hozzáteszem, hangosabbak is, mint mi, ennek vélhetően az az oka, hogy temperamentumosabbak.

Isztambul, 2023.10.17.

2-es számú melléklet

Interjú – Dr. Sipos Áron, intézetigazgató, Magyar Kulturális Központ, Isztambul

1. Hogyha a magyar-török kulturális kapcsolatokra gondol, akkor Ön szerint melyek lehetnek azok a támpontok, amelyek hozzájárultak a két ország közötti kulturális kapcsolat fejlődéséhez?

Két ország közti viszonyrendszert vizsgálva ritkán figyelhető meg olyan hosszú múltra visszavezethető, és olyan változatos, sokszínű kapcsolat, mint magyarok és törökök közt. Ezen folyamat során különféle szakaszok definiálhatók, amelyek mindegyike más szakmai kontextusban értelmezhető és vizsgálható. Mindenekelőtt fontos figyelembe venni a honfoglalás előtti időszakot, amelyet a nomád életmódot folytató belső-ázsiai népek világa és kultúrája jellemez – a magyar török-kapcsolatok egyes, főként a történelem és néprajz szempontjából leírható aspektusa ide vezet. Egy újabb korszak a 16-17. századi oszmán hódoltság kora, amelyet egyfelől a folyamatos harcok jellemeztek, másfelől viszont az építészet és a folklórhagyományok, vagy a gasztronómia területén egyedülálló örökség jött létre, amelynek kutatása és védelme napjainkban jelentős feladatunk, és a két ország közti kultúrdiplomáciai kapcsolatok palettájának lényeges részét teszi ki. Definiálható továbbá a hódoltságot követő, 18-19. század kora, amikor a forradalmak- és szabadságharcok élén álló magyar nemesek, honvédők és kíséretük leltek új otthonra az Oszmán Birodalom területén és olyan emlékhelyekkel gazdagították közös építészeti örökségünket, mint Isztambul számos magyar vonatkozású emlékhelye, vagy épp Rodostó, Kütahya és Izmit területén álló, magyar vonatkozású épületek. Ezen időszak során szárba szökkenő folyamatok teljesedtek ki a 20. század elején, majd az első világháború fegyverbarátságát követő korszakban, és vezettek egyedülálló együttműködéshez a fiatal Török Köztársaság és a világháborút követő Magyarország közt a diplomácia, az oktatás, tudomány és a kultúra, valamint a gazdaság

különféle szegmensei, így az ipar, a mezőgazdaság, az infrastruktúra-fejlesztés, városfejlesztés és építészet területén.

2. Ön szerint mi lehet a közös ezekben a támpontokban?

A fentiekben is látható, hogy a történelem során változó előjelű viszonyrendszer révén számos olyan terület fogalmazható meg, ahol a két nép hatott egymásra. Mindez mind kulturális, mind tudományos-technológiai értelemben együttműködéseket predesztinált Törökország és Magyarország közt. Ugyanis valamennyi, a fentiekben felvázolt korszakból származnak olyan műemlékek, objektumok, szellemi és fizikai produktumok, amelyekre építve definiálhatjuk a kortárs kulturális együttműködésünk alapjait. Ez a kulturális örökség lehet a közös gondolkodás alapja, amelyre számos, kortárs elem építhető.

3. Melyek a legfontosabb külső és belső politikai tényezők, amelyek hozzájárultak a két ország közötti kapcsolat fenntartásához és megerősítéséhez, az elmúlt 20-25 évben?

A magyar-török kapcsolatrendszer nem csupán a történeti relációk szempontjából egyedülálló, hanem azért is, mert napjainkban különféle profilú intézmények és diplomáciai szervezetek széles és gazdag palettája rendelkezik a terület szempontjából releváns és aktív kapcsolódási felülettel. Magyar és török oktatási intézmények, múzeumok, civil szervezetek, kultúrintézetek és örökségvédő szervezetek széles palettája áll rendelkezésre, amelyek különféle aspektusok szerint tudják a magyar-török kapcsolatrendszert alakítani.

A magyar és a török kormány közt megerősödő egyezmények alapján 2013-ban megkezdték működésüket a két ország kulturális kapcsolatait erősítő központok. Török részről Budapesten megnyílt a Yunus Emre Kulturális Központ, míg magyar részről a Liszt Intézet – Magyar Kulturális Központ Isztambulban, amely elődintézményének az 1917-ben nyílt Konstantinápolyi Magyar Tudományos Intézet tekinthető, amely Magyarország első, állami alapítású külföldi kutatóintézete volt.

Az említett elődintézmény tehát egy nagyon fontos lépésnek tekinthető nem csupán a magyar-török kapcsolatok relációjában, de az ország intézményesített kultúrdiplomácia-történetében is. A magyar vonatkozású törökországi emlékhelyek (rákóczi Ferenc ebédlőháza Rodostóba, a kütahyai Kossuth-ház), illetve a magyarországi oszmán emlékhelyek (kiemelten Gül Baba türbéje) mindig is fontos és szimbolikus szerepet játszottak a magyar-török kulturális kapcsolatok szempontjából.

Az elmúlt húsz-huszonöt évre visszatekintve elmondható, hogy kulturális kapcsolataink fejlődése a kilencvenes évek közepén kapott nagyobb lendületet, amikor is a Török Köztársaság Szigetváron megalapította a Magyar-Török Barátság Parkot. Ezt követően lendületet kapott a magyar történelmi emlékhelyek létesítése és ápolása Törökországban is: Rákóczi és Mikes Kelemen szobrának felállítása Rodostóban (1994, 2000), Bartók Béla mellszobrának felállítása Ankarában (1996) és Budapesten (2000), Kossuth Lajos szobrának elavatása Kütahyában (1997), Kmety György szobrának felavatása Isztambulban (2000). Magyarországon először 1995-96-ban, majd 2015-18 közt helyreállításra került Gül baba türbéje, utóbbi projekt egy előzmény nélküli léptékű magyar-török együttműködés keretében megvalósult örökségvédelmi és komplex környezetrendezési munkának tekinthető, amely révén létrejött a Gül Baba Kulturális Központ és Kiállítóhely, amely a Gül Baba Türbéje Örökségvédő Alapítvány kezelésében szintén kulturális kapcsolatainkat erősíti.

2019. november 7-en Kásler Miklós emberi erőforrásokért felelős miniszter és Mehmet Nuri Ersoy, török kulturális és idegenforgalmi miniszter a Magyar-Török Felső Szintű Stratégiai Tanács budapesti ülésén megállapodtak abban, hogy állandó kiállítást nyitnak a kelet-törökországi Kars városában, emléket állítva az Oszmán Birodalomban szolgált magyar katonáknak. A kiállítás azóta megvalósult.

Kulturális együttműködéseink fontos szempontjai a különféle könyvkiadások, műfordítói műhelytalálkozók, kutatási és oktatási együttműködések, állami ösztöndíjak, vendégoktatói pozíciók, az Isztambulba delegált levéltári szakdiplomatai státusz.

A magyar-török kapcsolatok történetének kiemelkedő évfordulója várható 2023-ban, és 2024-ben, ugyanis előbbi évben a Török Köztársaság alapítására, majd a következő esztendőben a magyar-török barátsági szerződés megkötésének századik évfordulójára emlékezve magyar-török kulturális évad valósul meg. A 2025. évben tervezett magyar-török tudományos és technológiai év szintén fontos feladatokkal jár.

Intézményi vonatkozásban érdemes látni a törökországi állami missziókon feladatot ellátó diplomataknak növekedő számát, a kereskedelemfejlesztésért felelős HEPA Turkey (régbben ALX) és EXIM Bank isztambuli képviselőjének szerepét.

4. *Ön szerint mi motiválja leginkább azt, hogy a két ország jó partneri kapcsolatot ápol egymással, a történelmi tényezőktől eltekintve?*

A két ország közti kapcsolatrendszer mozgatórugói lehetnek:

- geopolitikai pozíciók: Magyarország és Törökországi is NATO tagállam, Magyarország EU tagállam, közép-kelet-európai elhelyezkedéssel, a Balkán-félsziget kapujában, Törökország a Fekete- és Földközi-tenger közt, a Balkán- és Anatóliai félszigetek határvonalában
- a két ország gazdasági lehetőségeiben rejlő potenciál megosztása
- energiabiztonságból adódó ügyek közös kezelése
- kulturális kapcsolatok: belső-ázsiai örökség, a hódoltság idejének öröksége, 20. századi együttműködések öröksége

Fontos kiemelni a két ország méretében és lakosságszámában rejlő különbséget, amely a politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatok aspektusaira is hatással lehet.

5. *Mire érdemes odafigyelni a jövőben, hogyha továbbra is hasonlóan előnyös kapcsolatot szeretne fenntartani a két nép egymás között, úgy diplomáciai, mint kulturális téren?*

A török kulturális élet rendkívül sokszínű. Elsődleges központja Isztambul, azonban számos jelentős kulturális eseményt (filmfesztiválok, zenei fesztiválok, kiállítások) rendeznek Ankarában, Izmirben, Manisában, Antalyában és Anatólia nagyvárosaiban is. Ezen programokba való bekapcsolódás kiemelkedően fontos – így a magyar kulturális jelenlét szélesebb földrajzi területen és különféle profilú programokon tud megmutatkozni.

Kulturális diplomáciai együttműködésünk Törökországgal hagyományosan jó, kapcsolataink intenzívek. A török fél elismerően nyilatkozik rólunk szakértői és felsőszintű látogatások alkalmával egyaránt. Így fontos, hogy a minőség továbbra is fennmaradjon, és a török fél magas szakmai színvonalú bemutatkozást lásson Magyarország részéről.

Fontos szempont lehet a közös kulturális örökségünk, illetve kultúráink közös szálainak hangsúlyozása. Emellett a sajátosan magyar kulturális produktumok

megismertetésében számos, kiaknázástalan potenciál rejlik, amelynek bemutatásához a magyar fél felé mutatott általános szimpátia jelentős kezdőlépés lehet. Az örökségvédelem, turizmus, sportdiplomácia, oktatási együttműködések, gasztrodiplomácia és tudománydiplomácia olyan területek, amelyek lényegesen erősítik a két ország közti kulturális szálakat.

Összességében elmondható, hogy Magyarország iránt kultúra különféle szegmenseiben tapasztalható érdeklődés, a személyes jó viszony, intézményi és szakértői együttműködések megfelelő alapot biztosítanak a török és magyar kulturális kapcsolatok erősítéséhez.

6. Ön szerint mit tanulhat a két nép egymástól? Akár kulturális, akár a mindennapok terén?

Törökország és azon belül Isztambul egy kulturális értelemben roppant hosszú múltra visszatekintő, óriási méretekkal és lakosságszámmal rendelkező metropolisz. Az itt található intézményi-, infrastrukturális- és humán erőforrás olyan léptékű kulturális produktum előállítására képes, amely komplexitásból rejlő tapasztalat hasznos lehet a magyar fél számára.

Török szempontból a magyarországi kulturális ágazat különböző szegmenseinek együttműködése, léptékében kisebb, minőségében azonban kifinomult produktumainak létrehozásában rejlő tapasztalat mutathat hasznos tudást a török fél számára.

Ezen relációban is az együttgondolkodás, nyitottság, megismerés a kulcsszó, amelyre a Magyar-Török Kulturális Évad kiemelkedő platformot biztosíthat, hisz mind a magyar fél Törökországban, mind pedig a török fél Magyarországon 100-100 programot valósít meg különféle területen, közösen szervezett nyitó és zárórendezvénnel. Ezen nagyszabású projektet követően lesz lehetőség a tapasztaltok megfogalmazására, kiértékelésre, és a továbblépési lehetőségek definiálására.

Isztambul, 2023.10.18.

3-as számú melléklet

Interjú – dr. Emre Saral, egyetemi tanár, Hacettepe Egyetem, Ankara¹

1. *Hogyha a magyar-török kulturális kapcsolatokra gondol, akkor Ön szerint melyek lehetnek azok a támpontok, amelyek hozzájárultak a két ország közötti kulturális kapcsolat fejlődéséhez?*

Magyarország és Törökország két geostratégiai jelentőségű állam. Egyikük a 19. század utolsó negyedétől uralta a többi népet Közép-Európában, a Duna-medencében és a Balkánon; a másik pedig politikailag és kulturálisan befolyásolta a Balkántól a Perzsa-öbölíig terjedő területeket a 15. századtól kezdve. Mindkét nemzet mélyen gyökerező állami hagyományokkal rendelkezik. A két ország és nép közötti kapcsolatok nem hétköznapiak; erejüket a kölcsönös rokonszenv és a szeretet köteléke táplálja.

Magyarország Törökországban mindig a problémák megoldásának és a gazdasági potenciál kiaknázásának lehetőségét látta; a törökök pedig Magyarországot nyugat felé nyíló ablakként tekintették. Bár Európa különböző országaiban jelentős török lakosság és diaszpóra van, ismert tény, hogy a törökök és a nyugatiak között felépült, nehezen leküzdhető falak vannak. Ennek legnyilvánvalóbb példája a Törökország és az Európai Unió közötti kapcsolatokban tapasztalt problémák, valamint a nyugati országokkal fennálló jelenlegi kétoldalú politikai kapcsolatokban észlelt feszültségek és elhidegülések.

Az olyan forгатókönyvekről, mint az Európai Unió összeomlása és felbomlása, ma komolyan vitatkoznak. Egy ilyen forгатókönyvben, ahol a jövőben óhatatlanul leküzdhetetlen akadályok lesznek, amíg a magyarsággal jó és szoros kapcsolatokat ápolnak, a magyarság és Magyarország léte olyan lesz, mint egy mentőöv, amely kapcsolatot tart majd Európával.

2. *Ön szerint mi lehet a közös ezekben a támpontokban?*

¹ Az interjú török nyelven történt, a fordítás miatt lehetnek nyelvtanilag, vagy mondattanilag helytelen részek.

A 19. század második felében általuk megindított iparosítási lendülettel a magyarság kelet felé fordította gazdasági arcát. Régióra vonatkozó ambícióikat a Kelet és Nyugat közötti évszázados helyzetükre alapozták. Vámbéry Armin turkológus mondta: „Magyar Keletre!” Ő az, aki előterjesztette a Keleti Nyitás politikának nevezett gazdaságpolitikát. Az ismert orientalista hangsúlyozta, hogy a magyar név a muszlim keleten és Afganisztánban is jobban ismert, mint más európai törzsek között. Ez azon szellemi alapon rejlik, hogy ma egy fedél alá hozzuk a Külügyminisztériumot és a Külkereskedelmi Minisztériumot.

Megfigyelő tagként a Türk Tanácsban vagy a Török Államok Szervezetében, jó kapcsolatokat építeni olyan közép-ázsiai államokkal, mint Kazahsztán és Üzbegisztán, hazájukban az Észak-ciprusi Török Köztársaság hivatalos képviselője, az a tény, hogy a magyar állam az elmúlt 5-6 évben kielégítő összegeket biztosít török hallgatóknak, egyetemi és posztgraduális ösztöndíjak biztosítása, testvérvárosi jegyzőkönyvek aláírása a két ország városai és települései között, országuk népszerűsítése társadalmi és kulturális rendezvények szervezésével nem csak a nagyvárosokban, de az ország különböző pontjain is, és ennek korszerű konkrét példája a diplomaták hazánkba küldése, különösen a nyelvünket és kultúránkat ismerők.

A nagy népszerűségnek örvendő Kurultáj nevű rendezvényt, ahol a Magyar Turán Alapítvány két évente összehozza a török származású népeket és kultúrákat, mindkét ország kormánya támogatja. Olyan magyarok érkeznek hazánkba, akik a török kultúrát építészeti, zenei, folklór-, néprajz-, történelem- és nyelvészeti szempontból szeretnék tanulmányozni. Magyarországon is nagyon népszerűek a török televíziós sorozatok. Főleg a "Szulejmán"-nak köszönhetően nyitotta meg kapuit a magyar tévé többi török produkciója előtt is. Egy időre elérte a 130 ezret a Magyarországon megnyílt rajongói oldal követőinek száma ehhez a sorozathoz. A sorozatban Szulejmánt alakító Halit Ergenç olyan népszerű volt, hogy a mellszobrát már majdnem felállították Magyarországon. A sorozat révén felkeltette az érdeklődést a török művészek, a török kultúra, az autentikus keleti motívumú ruhák, a török-keleti tárgyak, például a vízpipa és a szőnyegek iránt, és jelentősen megnőtt a Törökországba érkező magyar turisták száma.

3. Melyek a legfontosabb külső és belső politikai tényezők, amelyek hozzájárultak a két ország közötti kapcsolat fenntartásához és megerősítéséhez, az elmúlt 20-25 évben?

Nem túlzás azt állítani, hogy a hidegháború idején a jó kapcsolatok szimbóluma a törökországi nagyvárosokban tömegközlekedésre használt Ikarus buszok. Közel 35 évig használtuk ezeket a buszokat olyan városokban, mint Isztambul, Ankara és Izmir. Amellett érvelhetünk, hogy a legfontosabb dimenzió az 1956-os forradalom. A nyugati blokkhoz és a NATO-hoz tartozó Törökország nagy rokonszenvvel viseltetett a Szovjetunió csizmái alatt összeroppant magyar nemzet iránt. A több ezer menekült közül megközelítőleg 500 menekült érkezett Törökországba, de hatásuk a török szellemi életre nagyobb volt, mint a számuk. Az 1980-as évek óta Törökország és Magyarország gyakrabban találkozott egymással, államfőik járták egymást.

A Törökország és Magyarország között lejátszott labdarúgó-mérkőzések is közeledést kiváltó elem voltak. Törökország 1956-ban 3-1-re legyőzte az Aranycsapatot. Ezt a győzelmet máig a török labdarúgó-válogatott legnagyobb győzelmeként tartják számon. A 80-as években a nagyon erős Magyarország 6-0, 4-0-ra verte Törökországot, de a meccseken mindig volt izgalom és barátság. Mindkét fél kölcsönösen érdekelt ebben a kérdésben. Magyar részről Göncz Árpád, török részről Süleyman Demirel személyes baráti kapcsolatokat épített ki, és nagyban hozzájárult a két ország kapcsolatainak fejlesztéséhez.

A szigetvári Kanuni Barátság Park megnyitása, a Gül Baba síremlék helyreállítása, a Kemal Atatürk sétaut rendezése mind ennek az időszaknak a gyümölcse. Nemcsak a 2010-es és 2013-as kezdeményezések, hanem az európai és a világ politikai és gazdasági viszonyai, konjunktúrája is közelebb hozták egymáshoz a két ország vezetőit. A két vezető legnagyobb hozzájárulása ehhez a munkához az, hogy nem álltak ellen a közeledésnek, és utat nyitottak az érett feltételek felé. Különösen ennek a közeledésnek a gyümölcset, amelynek magjait 2013-ban vetettük el, 2023 elejétől kezdték gyűjteni. Nagyra értékelték Magyarország azonnali segítségét a földrengés során. A kapcsolatok idei 100. évfordulója remek alkalom a kapcsolatok elmélyítésére.

4. Ön szerint mi motiválja leginkább azt, hogy a két ország jó partneri kapcsolatot ápol egymással, a történelmi tényezőktől eltekintve?

Magyarország a törökök számára Európa kulcsa. A magyarság Európa közepén él, a nyugati civilizáció részeként, amióta a Kárpát-medencében megtelepedett; de évezredek óta át többnyire ennek a civilizációnak a határövezében maradt. A kereszténység elfogadásával Nyugat felé fordultak, és a latin kultúra hatása alá kerültek. Bár a magyarság és a velük

együtt élők rövid időn belül alkalmazkodtak a keresztény kultúrához, szülőföldjük Európa határvidéke maradt. Az a régió, ahol a magyarok letelepedtek, az a régió, ahol a Nyugat kulturálisan véget ér, az ortodox bizánci kultúra pedig társadalom- és államszerkezetként kezdődik Keleten és Délen.

Politikailag és katonailag védték Európát a Kárpátokról és délről támadó keleti nemzetek ellen. Az Árpád-dinasztia (900-1301) idején keleti népek érkeztek és telepedtek le Magyarországra. A magyarság keleti származása és ezekkel az Árpád-dinasztia idején nyugaton hírhedtté vált keleti népekkel való szoros kapcsolata elválasztotta ezt a népet a nyugati világtól. A nyugati világ viszont nem látta sajátjának ezt a nemzetet, amely a történelem során a keleti és nyugati kultúra hatása alatt állt. Embereink, akik közel 300 éve gyakran találkoztak hasonló helyzettel modernizációs, nyugatiasodási törekvéseink során, könnyebben tudnak kommunikálni a magyarokkal, talán ezért is.

Ha még tovább mennék, a magyarok valójában az ideális európai képe a fejünkben! A világ első turkológiai tanszékét Vámbéry Ármin hozta létre 1871-ben Budapesten. Ez azt jelzi, hogy erős turkológiai hagyomány uralkodik az országban. A magyar turkológia olyan nagy neveket szült, mint Németh Gyula és Hazai György. Ma a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) turkológiai szakán és a Szegedi Tudományegyetem Altayistics tanszékein folyik törökkutatás. Ankarában is működik egy hungarológiai osztály, amelyet maga Atatürk parancsára hoztak létre. Ez a tanszék ma Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékként működik az Ankarai Egyetem Nyelv-, Történelem- és Földrajzi Karán belül. Olyan értékes nevek dolgoztak ezen az osztályon, mint Rásonyi László és Halasi-Kun Tibor. Olyan nevek is voltak a tanítványai, mint Hasan Eren és Şerif Baştav.

A kulturális érdeklődés és közelség politikai és gazdasági érdekeket is hoz. Vámbéry „Keletre, magyar!” Nemcsak a gyökerekre mutatott rá, hanem azokra a gazdasági és kereskedelmi lehetőségekre is, amelyeket ez a gyökerek keresése jelent. A testvéri kapcsolatoknak ezt a dimenzióját említi a Turáni Társaság 1912-es ülésén. A Turán Társaság által rendszeresen megjelenő Turán című folyóiratban sok cikk található a gazdasági lehetőségekről és lehetőségekről. A Turán Társaság az 1920-as években nagy erőfeszítéseket tett, hogy magyar munkásokat és szakértőket hozzon Törökországba. Mindennek az az oka, hogy a szoros kapcsolatok kinetikává változtathatják a potenciális gazdasági és kereskedelmi lehetőségeket. Valójában a mai reálpolitikai világban kissé tévhit és naivság lenne azt állítani, hogy a nemzetek csak szimpatizálnak egymással.

5. *Mire érdemes odafigyelni a jövőben, hogyha továbbra is hasonlóan előnyös kapcsolatot szeretne fenntartani a két nép egymás között, úgy diplomáciai, mint kulturális téren?*

Szerintem a törökök nem szívesen tanulnak nyelvet. A magyarok nagyon jól beszélnek törökül, de aki ismeri a nyelvet, az tetszés szerint irányíthatja a párbeszédet. Ha nem ismeri a nyelvet, és tolmácsra van szüksége, hogy kifejezze magát, akkor valaki mástól függ. Ráadásul a nyelvtanulás nem csak azt jelenti, hogy valami más nyelvét beszéljük, hanem azt is, hogy ismerjük és tanuljuk meg a saját kultúrájukat. Ebből a szempontból úgy gondolom, hogy ez akadályt jelent a török fél számára. Kétoldalúan nőnek a kereskedelmi lehetőségek és a befektetések, és a nyelvet beszélő szakképzett emberek profitálnak ebből az üzletből. Ezért szükséges a jövőben ösztönözni a kölcsönös nyelvtanulást, és erre a célra tanárokat képezni.

6. *Ön szerint mit tanulhat a két nép egymástól? Akár kulturális, akár a mindennapok terén?*

Sokat tanultunk a magyaroktól a tudomány, a kultúra és a technológia területén, és tanulunk továbbra is. A kortárs művészet és az előadóművészet technikai és elemző jelleggel folyik Magyarországon. Szerintem meg kell tanulnunk a közlekedési szabályokat és a környezet tiszteletét a mindennapi életben. Főleg a közlekedési ismeretek sokkal fejlettebbek Magyarországon, mint nálunk. Zéró toleranciával kell megtanulnunk a közlekedési szabályokat.

Úgy gondolom, hogy a magyar félnek is meg kellene tanulnia a törököktől a nyomás és az intenzív stressz alatti munkavégzés képességét, a problémák gyakorlati megoldását. Bár a mi földrajzunkban vannak szabályok, mivel senki sem tartja be a szabályokat, és mindenki saját maga akar megoldást találni a problémákra, a törökök könnyen találhatnak megoldást a problémákra, vagy válság idején nyomás alatt dolgozhatnak. Nem mondhatom, hogy a magyarok e tekintetben nagyon felkészültek lettek volna; A magyarok nehezen törik meg a rutinjukat vagy a szabályaikat, ha valami váratlan vagy előre nem látható dolog történik.

Ankara, 2023.12.15.